

A-74202

4151



Kalapüüdja käsiraamat

Kala- ja vähipüügi saladused ja uuemad püügiriistad

Täielik juhatus kuidas häid süütasid
valmistada ja kalu õngitseda, ühes
kodumaa kalade kirjeldusega

25 pildiga

832

HELSINGI EESTI
HARIDUSESELTS
RAAMATUKOGU

„Teaduse“ kirjastus Tallinnas

ARHIIVKOGU

N 1885/1617

TARTU ÜLIKOOLI
RAAMATUKOGU

J. Topmann'i trükk, Tallinnas

Õngitsemise aeg.

Õngitsemise aeg oleneb ilmadest ja weeoludest ära. Lumi sulab suuremalt osalt märtsikuul ja sel teel wabaks saanud weehulgad panewad jõed ja järwed sedawõrd paisuma, et õngega suurt midagi teha ei ole, töötada võib sel ajal ainult unnaga, niisama ka wõrkude ja mõrdadega.



Wihmus Ste-
wardi- õnge
otsas sõõ-
daks. Sõõd saab
wähem wigas-
tada kui harilikku
õnge otsta aetult
ja seisab kauemine
elus.

On aga wetelagunemise aeg kord mööda, võib õngega õnne katsuma hakata. Mitmed hakkawad juba märtsikuul õngitsema, kui suur wesi seda enam ei keela, teised jälle on arwamisel, et alles aprillikuust peale tagajärjerikkalt õngitseda võib.

Kuna aga inimesel termis üle kõige peab käima, siis soowitame ka meie õngitsemisega hiljemalt algust teha, sest arusaadaw on, et kauane seismine wihma ja lumelõrtsi sees jaheda wee ääres ka kõige tugema- male terwisele kahju võib teha, igatahes aga mitte kasulik ei ole.

Lubawad ilmad siiski, siis võib märtsikuul unnaga ja angerja-nõõ- riga õnne katsuma.

Õngitsemiseks on hea ilm ja tuule- waitus soowitawad, iseäranis tuule- waitus, sest wagusa ilmaga paistawad kõik vähemad kui korgi liigutused kõige paremine silma. Müristamise ja ka teshpäewa kuumuse ajal ei wõta kalad peaaegu ilmaski sõõta. Kõige parem neeluaeg aga on kohe peale pihsewihma.

Uinult augiga on lugu pisut teistsugune. Tema püüdmiseks on nimelt lääne- või lõuna-tuul ja peenike vihm, niisama ka udu soovitavad.

Mis päewa-ajasse puutub, siis on hommikutunnid kell 5—10 ja pealelõunased tunnid kell 4 peale kuni pimeduseni kõige kohasemad.

Dö-unnad ja -õnged seatakse widewiku ajal wette, sinna aga, kus pikanäpumehi karta on, alles pimediku ajal. Wiimasel juhtumisel tulewad nad ka enne päikesetõusu jälle wälja wõtta.

Paiga walimine.

Tähtis on ka selle paiga walimine, kust õngitseja oma õnge wette heidab. Selles asjas tuleb järgmist filmas pidada:

Paik, kuhu õngitseja asub, peab wainne ja päikesekiirte eest kaitstud olema. Wesi ei tohiks seal kohal — suuremalt osalt — sügawam olla kui 6 jalga, ja mitte madalam kui $1\frac{1}{2}$ —2 jalga. Õngitsetakse harilikult, tinaga raskendamata õngega, siis seatagu kala hammustamist äranäitaw kord õngest nii kaugele, et õng põhjast umbes $1\frac{1}{2}$ —2 jalga kõrgemale jääb. Augusti- ja septembrikuudel aga, mil kalad kõrgemalt ujuwad, hoitakse õng põhjast umbes 2 jalga kõrgemal.

Runa ka weewoolus suurt mõju kalapüügi peale avaldab, siis olgu siin tähendatud, et kui kareda wooluga wees kalu õngitsetakse, siis soovitaw on seesugust kohta walida, mis woolusest kõrwal seisaks. Nüüd aga arwatakse laialdaselt, et kalad seelugusest kohast warsti ära põgenewad, kui neid seal päew päewa kõrwal õngitsetakse. Öigem aga on arwatawaste, et see paik, kui sealt ainult mõni kord rohkesti kalu on saadud, kaladele mõnel muul põhjusel iseäranis meele järele ei olnud, pealegi kui teada on,

et kalad alati teatud wooludest finni peawad ja seesuguseid radasid waliwad, mille weewoolus neile isearanis kohane on.

On nii siis koht leitud, kust rohkestes kalu saab, siis wõib seal kohal terve hooaja läbi õnge wälja heita.

Õngitsemine on ka weel seesugustes kohtades tagajärjerikas, kus wäiksemad weekogud, näit. oja, suuremasse woolab, ja wilunud õngitsejad waliwad omale hea meelega sinna seisupaiga.

Käredates woolukohtades kalad wiibida ei armasta ja neid leidub sellepärast rohkem wooluse kõrvalt.

Grandiks on siin eerus, keda mitte ainult ühest teatud kohast õngitseda ei tule, waid jõe mööda edasi, sest et ta kõige parema meelega just kareda wooluse sees wiibib.

Tähtsamad õngitsemise riistad.

Nagu iga muu töö ja ettevõtte jaoks, nii peab ka õngitseja omale kõigepealt hea d riistad muretsema. Kuid ka ainult heade riistade muretsemine ei aita weel küllalt, waid tuleb ka selle eest hoolitseda, et nad alati heas seisukorras oleksid. Sellepärast peame oma kohuseks selle kohta mõnda läbiproowitud juhatusi anda, kuna kõigepealt õngeridwa kõne alla wõtame.

Õngeritw.

Õngeritw peab tugew ja paenduw olema. Sellepärast peab ta ka alumisest otsast peale kuni ülemise otsani ühemõõduliselt peenemaks minema. Ülemine ots peab sealjuures hästi kerge olema, et ridwa hoidmine ei wäsitaks, alumine, peos seisew ots aga tehtaakse hea meelega pifut raskemaks, et ta

tubliste käes seisaks. Hea õngeritw on õngitsejale tingimata tarwilik ja sellepärast peab ta seda teraselt walima. Harilikuks õngeridwa pikkuseks on 10 kuni 18 jalga.

Ostetakse mitmest tükkist koos seisew õngeritw, siis waadatagu teraselt, kas need tükid ka ülihästi kokku liituwad ja tarwitamise puhul paigast ei nihku.

Ra seda peab waatama, et ritw kerge oleks, sest mida kergem ta on, seda vähem wäsitab õngitsemine kätt. Enesestki mõista oleneb raskuse määr õngeridwa omaniku kehajõust ära.

Riisama ei tohi õngeritw ka üleliiga paenduw olla, waid peab ikkagi sedawõrd kõwa olema, et õngenööri hea wiisata oleks.

Ameriklased walmistawad oma õngeridwad suuremalt osalt hickory puust (Amerika sarapuu). Sakssamaal walmistatakse alumised otsad suuremalt osalt saarepuust ja pajust, kuna ka kuust selleks hästi sünnis on. Restmine osa walmistatakse bambusepilliroost, mis hästi wastupidaw ja ühtlasi ka kõwa ning paenduw on. Ridwaladwad tehtakse fischbeinist (walastala hammastest) wõi sarapuu ladwast.

Clutseb õngitseja wee läheduses wõi on tal läheduses ustaw koht, kus ritwa alal hoida wõib, siis wõib õngeritw wäga hästi ühest tükkist olla. Pealegi on mitmest tükkist koos seiswad õngeridwad kallid ja neid tarwitawad suuremalt osalt ainult seesugused õngitsejad, kellel tee wee äärde kauge, ja pikk õngeritw sellepärast kaasas kandmiseks tülinaks on.

Harilikuks tarwitamiseks wõib õngitseja ise omale õngeridwa walmistada. Õngeridwaks kõlbawad noored männid, sarapuud, kased, kadakad ja pihlakad.

Beenemate õngeritwade juurde tarwitatakse sagedaste ka rulli, et parajal filmapilgul wõimalik oleks nõõri järele anda, s. o. siis kui näit. mõni suurem kala õnge otša hakkab ja karta on, et ta kas nõõri wõi õngeridwa ladwa katki rebib wõi pooleks murrab. Rulli pealt wõib seesugusel puhul nõõri 30 kuni

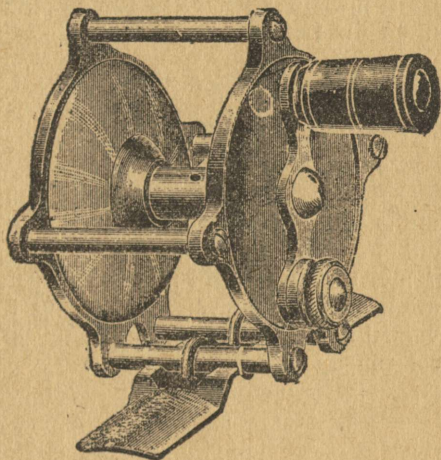
80 küünra võrd pikendada. Kulli abil võib, nõõri waheldamisi järele andes ja pinguli tõmmates, kala warstigi ära wäsitada ja tema jõudu sedawõrd raugestada, et ta wiimaks ainult weel küljeli weepinnal juudab ujuda. Kullisid on väga mitmet seltsi müügil ja neid tarwitatakse ka selleks, et õnge võimalik oleks hästi kaugele wette heita, nagu pärastpoole näeme.

Kes ise oma le met-
fast õngerid-
wa on wälja
walinud, see
tõmmafu
sellel koor
hoolikalt
pealt maha
ja wooligu
ritw hästi
filedaks, siis
tuleb ta mär-
jaks teha ja
peale selle
jälle kuiwa-
da lasta.

Uueste kare-
daks lõõnud
ridwa pinda

õõrutakse nii kaua klaas- või liiwapaberiga, kuni ta file on, siis tehakse ritw märjaks ja õõrutakse jälle, seda korratakse nii kaua kuni ritw peale märjaks tege-
mist enam karedaks ei lähe.

Wärwimiseks soowitab van der Borne musta ja punase tindi, wee ja finipuu ekstrakti (Blauholz-
extract) segu, millega ritwa soowi järele tumedamalt või walfjamalt punakas-pruuniks või pruuniks wär-
wida võib. Wärwitud ritw õõrutakse siis kahel kor-
ral iga 2 kuni 3 päewa tagant lina-õli wärnitsaga
hästi üle ja lastakse kuiwada.



K u l l i õngeridwa alumise osa külge
kinnitamiseks.

On mõnesse kohta wärnitsat liiga palju sattunud, siis tulewad need kohad uueste soojaks teha ja siis willase lapiga laiali õruda. Wärnits tuleb piiritusega wedelaks teha ja esmalt üsna kergelt peale kanda, pärastpoole võib siis juba rohkem panna.

Seesugust ritwa võib siis pärast peene liwapaaberiga või märja lapi ja birsteini-pulbri abil hästi filedaks õruda, ja kui ta kuiw on, kopaal-lakiga üle tõmmata.

Rullinöör.

Rullinöör, mida eespool nimetatud rulli jaoks tarwis läheb, peab võimalikult pikk olema, kui suuri kalu lagedas wees õngitseda tahetakse. D'Alouen arwab, et lõhede püüdmiseks sagedaste 100 küünart tarwis läheb. On rull ridwa külge kinnitatud, siis tõmmatakse nöör igast ridwa külles olewast aasast või rõngast läbi.

Õngenöör.

Õngenöör walmistatakse kofku põimitud hobuse-saba jõhwidest, siidist, kanepist, jne. Wilunud õngitsejad hoiatawad mära saba jõhwisid tarwitamast, sest kuigi kalade haistmine just iseäranis hea ei ole, on mära jõhwidest punutud nööri kusesarnane hais neile nii wastik, et nad isegi kõige meeldiwama sööda puutumata jätawad.

Hea õngenöör peab peenike ja tugew olema, ta ei tohi sassi minna ega pehastada. Selleks et kanepist või siidist nöör pehastama ei läheks ja ka weefindel oleks, lastakse teda keedetud lina-õli ja kopaal-laki segu sees (kumbagist ühepalju) liguneda; tõmmatakse siis nartsuga kuiwaks ja lastakse kuiwada.

Seda tehtakse kahel korral. Õngenööri ülemine, weepalne osa, walmistatakse harilitult siidist või kanepist, alumine, weealune osa, jöhwist. Walge õngenöör ei ole kõlbulik: walfjad wärwid peletawad kalu; kõige paremaks peawad mitmed walfjas-pruuni wärwi.

Walitakse õngenööriks walged jöhwid, siis soowitawad jälle mitmed õngenööri weetaimede karwa rohelisteks wärwida. Niisama soowitatakse ka siidist ja kanepist nõõrisid rohelisteks wärwida.

Siidinöörid tulewad peale igakordset tarwitamist alati hoolega ära kuiwatada, sest et nad muidu warsti kõlbmataks jääwad.

Ei ole õngenöörid rohelisteks wärwitud, siis peawad nad vähemalt wõimalikult peened olema, et kalad neid wõimalikult wähe märkaks.

Õngenöör ja rullinöör seotakse n. n. laewamehesõlme abil kokku.

Kork.

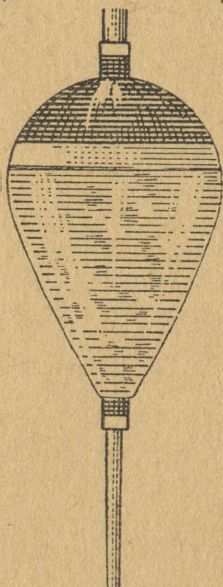
Korgi otstarbeks on õngenööri alumist osa, mille otsas õng ja sööt seisawad, soowitawas sügawuses hoida ja ühtlasi märku anda, kui kala sööda kallal nakitseb või neelab.

Korgi suurus ja kuju olenewad õngitsetawate kalade suurusest, iseäraldustest ja ka weelogu oludest ära. Selge ja madala wee jaoks tuleb näit. wõimalikult väike kork wõtta, et kala teda nii hõlpsaste ei näeks. Suures jões või kange wooluse sees peab kork suur olema, et ta tina raskust landa suudaks, mis siin nõuetaw on. Samuti on lugu ka sügawa weega, sest ka siin peab õngenööri külles tingimata tina ras-



Pirnikujuline kork.

kufeks olema, et fööt ruttu sügawusesse wajuks. Ka siis kui elawaid kalu fööbaks tarwitatakse, peab fork suur olema, et ta fööta kanda suudaks ja ühtlasi ka kala „wõtmist“ hästi ära näidata wõiks.



Suurem pirnikujuline fork.

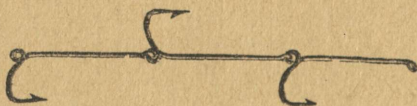
Mis püütawatesse kaladesse puutub, siis tarwitatakse wäiksemate kalade jaoks üsna terget fork, sest et raske fork suurema kala liigutusi küllaldaselt hästi edasi ei annaks. Raskematele kaladele, nagu ahwenatele jne. tuleb jälle raske fork wõtta.

Ka ilma tuleb tähele panna. On ilm tuuline või sajab vihma, siis peab ka väiksemate kalade jaoks suurema forgi võtma.

Silmatorkawa wärwiga forgid on küll sellepoolest head, et forgi liigutused siis hästi kätte paistawad, kuid karta on, et nad kalu eemale peletawad, iseäranis weel selges ja madalas wees. Paljud soowitawad forgi jaoks muda-
karwa halli või ka rohelist wärwi.

Öng.

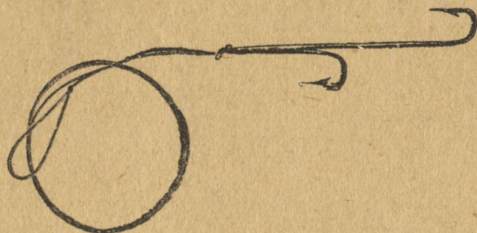
Önge suurus oleneb kalade tõust ära. Wilunud



Uus Stewardi-öng wihmusfi jaoks.

öngitsejad tarwitawad wõimalikult wäikseid öngesid, sest et wõrdlemisi wäike või tefmise suurusega

kala suure õnge otsa koguini haata ei taha. Sarnas-
likult tarvitatakse suurte kalade jaoks suuri, väikse-



Uus Stewardi-õng vihmussi jaoks.

mate jaoks väikseid õngesid. Kõige suuremat õnge nõuab
aug, siis eerus, angerjas, ahvenas, farus ja wiidikas.

Tina.

Tina on allapoole forki õngenööri külge selleks
maja, et õng söödaga soowitud sügawusesse wajuks.

Selleks wõib
kas tinatraati,
tinaplekki või
haawlit tarwi-
tada. Haawli
sisse tuleb mui-
dugi esmalt
pragu teha, siis
õngenöör prao
sisse pista ja
siis haawel



Edgar'i patent-õnged. Need õnged
on wedruga ja kala nende otsast ename ei pääse.
jälle kõwaste õngenööri ümber pigistada.

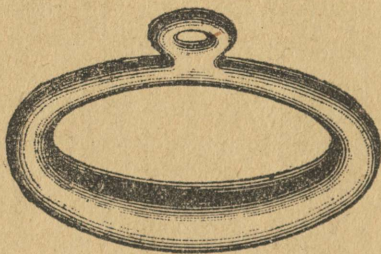
Peale ülemal nimetatud riistade on suurteil õngit-
sejatel veel mitmesugused riistad, mida nad õngitse-
mise juures tarvitavad. Nende kõigi üksikasjaline
kirjeldamine wiiks liiga kaugele, pealegi kus ka ilma
nendeta kaunis hästi läbi saab.

Nimetada oleksid nende teise järgu tähtsusega abi-
nõude seast igaks juhtumiseks :

Maale tõmbamise võrk. See on umbes
libliku püüdmise võrgu sarnane ja ta pistetakse suure-
male kalale weest välja tõmmates alla, et kala veel
wiimasel filmapilgul ära ei lipsaks.

Maale tõmbamise haak. See on teraw
haak ridwa otsas, mille abil weetaimede või puu-
juurte külge kinni jäänud õnge lahti võib teha ja
ka suuremaid kalu, kellest karta on, et nad ehk wi-
imasel filmapilgul lipsama pääsewad, maale võib
tõmmata, milleks haak neile kas lõpuste wahetele või
külje sisse lüüakse.

Õnge-rõngas. See raste rõngas, millel nõör



külges on, las-
takse õngenööri
mööda alla, kui
õng mõne wee-
taime või risu
külge kinni on
jäänud. Harili-
kult teeb rön-
gas oma ras-
kusega juba
õngelahti, was-
tasel korral siku-
tatakse rõnga

Rõngas rohu või risu taha kinni
jäänud õnge wabastamiseks.

nööri ja ka õngenööri seni kuni õng lahti tuleb.

Sööda-nõel. See on sukandela sarnane ja
teda tarvitatakse sööda kinnitamiseks õnge külge.

Sööda-kalade, usside, tõukude ja pu-
tufate toosid.

Kalade meeled.

Kes hea tagajärjega õngitseda tahab, see peab ka kalade kombeid ja eluviisi uurima, et siis selle kohaselt talitada. Mõned kalad armastavad selget, magedat wett, teised merewett ja kolmandad jälle mudawett; mõned kalad elawad parwekaupa koos, teised üksikult; ühed otsiwad oma toitu weepinnalt, teised põhjast.

Muidugi peab ka püügiwiis selle järele mitmesugune olema. Ka kalade toidu wõtmise wiisi tuleb filmas pidada.

Rägemine on kaladel kaunis hea, iseäranis hästi wõiwad nad nende lähedal seiswaid asju näha. Suurem osa meie magedawee kaladest näewad küll hästi ainult külje peale ja otse ette, aug aga näit. näeb ka ülespoole hästi, sest tema silmad on rohkem pea peal. Uurijad on wälja arwanud, et suurem osa kaladest selge wee sees kuni 7 süllani ulatawad nägema. Ka iga liigutust märkawad kalad hästi ruttu, ja igaiks wõib tähele panna, kuidas nad noolekiiruselt põgenewad kui mõni wari wee peale juhtub langewat. Sellepärast ei maksa õngitsejal ka seda wiisi kaldal seista, et päike tal selja tagant paistaks, sest et siis tema oma ja ridwa wari kalad kergeste ära peletada wõib. Liikumata paigal seiswatest asjadest ja warjudest kalad selle wastu suuremat ei hooli.

Birwendab aga wesi kergelt, siis ei näe kala suurt midagi sellest, mis wäljaspool wett sünnib.

Kuulmine ei ole kaladel kaugeleki nii teraw. Nad ei kuule kaldalt wee ääres lastud püssipaukugi mitte, küll aga märkawad kalad kohe seda, kui kaldal trambitakse wõi kõwaste sammutakse, sest et maapinna wärisemine ka wee liikuma paneb.

Kalade haistmise kohta on arwamised seni suurelt lahku läinud, alles wiimasel ajal on uurijad otsusele jõudnud, et suuremal osal kaladel üsna hea haistmine on.

Ra kalade maitsetunne ei ole just mitte üsna wälja arenenud. Uuemad uurimised on näitanud, et nad vähemalt foolaste, magedate ja hapude ainete wahel üsna hästi wahet oskawat teha. Meie mageda-wee kaladest on ainult rööwkaladel maitsetunne launis nõrk, muidugi sellepärast, et nad oma saagi otsekohe alla neelawad.

Raiumine.

Raiumiseks nimetatakse õngenööri kiiret tõmbamist, nii pea kui kala sööda suhu on wõtnud. Õiget filmapillu raiumiseks on eiotfa raske tabada, seda õpetab aga pärastpoole wilumus. Ahwenat näit. on üsna hõlbus raiuma õppida, sest et ta sööta wõttes forgi järsku allapoole tõmbab, siis on ka paras filmapill raiumiseks.

Kui tugewalt nõõri tõmmata tuleb, see oleneb püütud kala suuruselt ära.

On õngenõör pingul, siis aitab wäiksest käeliigutusest, sest kui see liigutus õngeni on jõudnud, siis on ta vmale juba märksa suurema jõu omandanud. Sellepärast tõmmatakse alati esmalt nõõr pingule ja raiutakse alles siis.

On näha, et kala söödaga teatud sibil edasi ujub, siis raiutakse alati wastupidises sibil. Õngitsetakse woolawas wees, siis raiutakse harilikult allawett, sest et õng sel kombel kalale rohkem suhu läheb.

Kala nõrgestamine.

On õnge otfa seesugune suur kala hakanud, et karta on, et ta ehk õngenööri katti rebib, kui ta kohe weest wälja tõmmatakse, siis lastakse teda enne pisut wee sees weel fikutada, hoitakse sealjuures aga igal

tingimisel weetaimedeft, oksteft jne. eemal. Niipea kui kala pisut järele annab, tõmmatakse nõõri tugevamine allawett. See fikutamine ja õige raiumine ongi õngitsejate suuremaks lõbuks.

Niisama lastakse suurematele kaladele nõõri rulli pealt juurde. Niipea kui siis märgatakse, et kala rabelemine vähemaks jääb, tuleb nõõr jälle tagasi kerida ja kui waja, uueste järele anda, nii kaua kui kala wäsinud on ja enam karta ei ole, et ta maale tõmmates õngenõõri katki rebib.

Maale tõmbamine.

On kala jõudu eespool kirjeldatud kombel küllaldaselt raugestatud, siis võib ta weest wälja tõmmata. See jünnib kas õngega, maale tõmbamise wõrgu või haagiga ja käega.

Õngega tõmmatakse ainult väikesed kalad weest wälja. See sündigu ühe hoobiga sel filmapilgul, kus üsna raugestatud kala wagusi ja nagu uimane on. Sealjuures waadatagu hoolega, et õngeritw, õngenõõr või kala kuskile wastu ei pörfaks.

Maale tõmbamise wõrguga tõstetakse harilikult kõik suuremad kalad weest wälja. Ka siin nõuab asi wilumist. Wõrk pistetakse võimalikult nii, et kala seda ei märkaks, wette, juhatakse kala õnge abil wõrgu kohta ja tõstetakse siis ruttu wälja.

Maale tõmbamise haaki tarwitatakse juuremalt ofalt siis, kui wõrguga töötada ei saa, näit. kui wesi üsna madal on või liiga kärevalt woolab. Siis tõmmatakse wäsinud kala sellega ruttu weest wälja.

Käega tõmmatakse kala ainult siis weest wälja, kui ta õngega tõmbamiseks liiga raske on ja wõrkuga haaki käepärast ei ole. Tuleb nii kaua oodata, kuni kala üsna wäsinud on ja küljeli wee peale jääb.

Siis pistetakse tal käsi ettevaatlikult lõpuste taha, pigistatakse tugewaste kinni ja wõetakse ta weest välja.

Söödad kalade ligi meelitamiseks.

Wihmus. Peaaegu kõigi rahulikude kalade armsamaks söödaks on wihmus. Wihmussa võib kewadel ja terwe suwe läbi aias ja sõnnikulawades kaewates, põldu kündes, kiwide alt jne. leida. Peale sooja wihma ja ööseti roniwad nad oma aukudest välja ja laterna walgul sel wõib neid siis suure hulga korjata, kui sealjuures võimalikult tase astutakse. Wihmussa võib rammusa aiamullaga täidetud ja keldrisse wõi mõnda teise jahedas sekohta seatud potis wõi ämbris kauemat aega alal hoida.

Enne tarwitamist tulewad wihmusid puhastada, et nad selgeks ja läbipaistwaks jääksid. Kõige kergem puhastamise wiis on see, et wihmusid mõneks tunniks wärske wee sisse pandakse ja wärsket wett nii kaua uuendatakse, kuni see puhtaks jääb. Ka sel kombel võib neid puhastada, et nad weega lahjendatud meega piserdatud samblatega täidetud potisse pandakse, wõi jälle poti põhja peenifest jõeliwa puistatakse, wihmusid sinna peale pandakse ja siis katki raiutud õlgedega (hekslitega) kaetakse. Kui wihmusid mõneks tunniks mitte liiga niiske, piimaga leotatud samblate sisse paneme ja samblaid iga päew pisut rõõsa piima wõi koorega piserdame, siis saame seesugused söödad, mis kalu kõige paremine ligi meelitawad. Samblaid peab aga sagedaste wahetama, et nad pehastama ei läheks.

Wihmuside puhastamist wõime igale õngitsejale soowitada, sest see on mitmetpidi hea. Kõigepealt ei rojasta õngitseja neid õnge otse seades käsa, teiseks on nad õnge otstas elawamad, ilusamad, punasemad, läbipaistwamad ja ka kalad wõtawad neid parema meelega.

Ka poolniiste kohwipaks on wihmusside puhastamiseks sünnis.

Kalale minnes wõtab nüüd õngitseja nendest ussidest tarwiliku hulga kaasa ja paneb nad meega wõitud toosi sisse. Sellel toosil peawad wäikesed augud sees olema, et ussid mitte uimaseks ei jääks wõi ära ei kärwaks.

Õngitsejad jaotawad wihmusfid kolme liiki: kaste-ussid, liiwa-ussid ja punaseid-ussid. Nad kõik on söödaks head.

Wihmus tuleb nõnda õnge otja ajada, kas keshohalt wõi otjast algades, et uss wõimalikult kaua elaks, ennast lahti keerutada ei saaks ja õng nähtawal ei oleks.

Suuri kaste-ussa tarwitatakse harilikult öö-nööride ja põhja-õngede jaoks suurtele kaladele, kes neid ka üsna hästi wõtawad.

Mistetest kraawidest, rohu alt leitawaid pakfusid, lühikseid, punaseid wihmussa peetakse päewa ajal õngitsemiseks paremaks.

Walged, hästi peenikesed ja pikad, niisama ka rohelistes wihmusfid ei ole õngitsemiseks just hästi kõlbulikul.

Kollane jahutõuk, mida ka ööpikute toiduks sooja ahju taha seatud jahupotis, millesse weel mõned wanad linase riide räbalad pandud, kunstlikult kaswatatakse, on niisama ka heaks söödaks.

Sõnniku-ussid leitakse wanadest sõnniku hunikutest. Nad on punase ja kollase wöödilised. Nad tulewad mitmeks päewaks sambla sisse panna.

Lihatõugud on niisama ka ülihead söödaks. Neid saab sel kombel, et liha wõi maks tüki sisse tüked lõigatakse ja see päikesepaistele üles riputatakse. Borikärbsed lendawad kohe lähemale ja munewad oma munad sinna. Nüüd raputatakse poti põhja kuiwa sawi, seatakse poti peale pulgad ristamisi ja riputatakse see liha wõi maks tüki sinna külge. Liha

sees kaswawad tõugud langewad potti sawi peale ja neid wõib siis sööda tarwitada, kui neil must täpp ära kaob.

* * *

Peale nende usside tarwitatakse õngitsemiseks veel fuuri, kareda karwalisi, aprilli- ja maikuul puude peale tekkiwaid tõukusid, põuapõrnikaid, kellel tiiwad maha rebitakse, niisama paju, lepa ja roosi peale ilmuwaid putukaid ja tõukusid, rohufirtsusid, tõiksugu kärbsed, suurematele kaladele ka wäiksed konnasid, wähi- laskasid; särjetele on heaks söödaks weelaluste kiwide pealt korjatud rohi; suurematele kaladele on veel heaks söödaks wäiksed kalakesed, koort ajawad (pehme koorega) wähid ja kalatükid.

Edasi tarwitatakse söödaks kartulaid, kõrwitsaid jne. Seesuguse aiawiljaga õngitsetes peab aga kalu paar päewa waremalt seal kohas tootma, kus neid õngitseta mõeldakse.

Paljud kalad wõtawad hea meelega juustu. Selleks wõetakse harilikult halwaks läinud, joolamata juustu ja weeretatakse sellest wäiksed kuulikesed.

Põhja-õnge ja öö-nööride jaoks wõetakse söödaks hea meelega Schweitzi juustu; ja et wesi juustu hõlpsaste ära ei leotaks, selleks tehakse see järgmisel kombel sikkaks: tükk juustu pandakse taldreku peale ja walatakse nii palju rõõska piima peale, et juust üleni kaetud oleks. Juust läheb nüüd küll selle piima sees pehmeks, aga aegamisi läheb ta jälle kõwaks.

Söödaks lõigatakse siis wäiksed tükkikesed ja pandakse õnge otja. Mõned keedawad Schweitzi juustu rõõsa piimaga, lisawad veel tõugatud würtsi-nelki ja jahwraani juurde ja lasewad selle segu külmaks minna, mis siis juustu hästi sikkaks teeb.

Leiwapuru mee ja aniiisi-õliga segamine sõtkudes ja sellest wäikseid kuulikesi weeretades saame ülihea sööda.

Rasjaiafoorukesi võib sooture raswa või põuapõrnika õliga segamine sõtkuda ja siis sellest wäikseid kuulikesi weeretada.

Wafika või weise maksa või kopsu tüükese pandakse õö-õngede otsa söödaks.

Odraiwadel tuleb pealmine kest maha wõtta, siis kõlbawad nad särgelele ja wiidikatele söödaks õnge otsa.

Käredas weewoolus ja neelukohtades, kus karta on, et wesi õnge otsast taigna ära uhub, tarwitatakse söödaks wärskeid linnakse iwasi; linnakseid kupa-tatakse pisut, kuni nad pehmed on ja kooritakse siis kest maha.

Kunstlikud söödad.

Kunstlikka söötasid walmistatakse mitmesuguseid ja tarwitatakse loomuliku sööda asemel õnge otsa panemiseks. Nimetame nendest tähtsamad:

Odraiwasiid meega keeta ja õnge otsa panna.

Leiwaft, weest ja juuda-sitast taigen sõtkuda, sellest kuulikesed weeretada ja õnge otsa panna.

Üles sulatatud kampswerist, wanast juustust ja põuapõrnika-õlist taigen sõtkuda, sellest wäikesed tüükised teha ja sellega õngitseda.

Särja werd, sahwaani, odra jahu ja wärske saia tüükesei kofu sõtkuda, siis sula kitse raswa peale walada ja uueste tubliste segamine sõtkuda, sellest tüükised lõigata või kuulikesed weeretada ja nendega õngitseda.

Weise werd, lehma roja, odra jahu, rosmarini ja mett segamine sõtkuda ja kuulikesed õnge otsa panemiseks weeretada.

Soolata juustu, wihmusfa ja munakollast segamine sõtkuda, ka pisut sahwaani juurde lisada, ernesuured kuulid weeretada ja peenitese, õreda linase riidetüki sees õnge otfa pista.

Reedetud erned, oad ja kartulid segamine sõtkuda, siis mee, põuapõrnika-õli ja sookure-raswaga läbi sõtkuda, pisut lambasõnnikut juurde lisada, sellest segust kuulikesed weeretada ja õnge otfa panna. Karbitalade jaoks wõib seda sõõta ka rüsa des se ligi meelitamiseks panna. Wiimasel juhtumisel tuleb see segu wäikseteks tüükisteks lõigata ja harwast riidest kotikeste sees rüsa sisse riputada.

Üsna pehmet üdi härja seljaroost wõib pähkli-suure tüükina õnge otfa panna.

Põhja-sõõdad kõiksugu kalade ligimeelitamiseks.

Kes talu hea tagajärjega püüda tahab, see peab neid kõigepealt sinna kohta meelitama ja koguma, kus ta neid õngitseda soowib. Selleks tarwitatakse n. n. põhja-sõõta. Kõik eespool kirjeldatud „kunstlikud sõõdad“ on selleks kohased, peale nende juhatame siin weel mõned sõõdad, millest wilunud kalapüüdjad ja asjatundjad finnitawad, et need kõik ülihead tarwitamiseks on.

1. Wõetakse 4 loodi loor-õli, $\frac{1}{4}$ naela mett, sulatatakse see wäikse tule peal kofku; seda segu walatakse wihmusfide peale, lastakse neid mõne tunni selle sees seista ja wisatakse need wihmusfid siis wette kaladele toiduks. Kui siis selle koha peal õngitsetakse, siis pistetakse samasugune ufs ka õnge otfa.

2. Seda õli, mis poomõli nõusse pärana kogub, pandakse nii palju wana, mädanenud juustu peale, et see kõik pudrusarnaselt wedelaks jääb. Seda pudru wõetakse $\frac{1}{2}$ naela, segatakse selle sekka 3 kopika ette kampwerit ja lisatakse nüüd nii palju jahu ja nisu-

lliisid juurde, et sellest wäikseid tüükesei kofku pigis-
tada wõib. Reid tüükesei tuleb päikese paistel kui-
watada ja siis seal kohal, kus õngitseda soowitakse,
põhja lasta. See sööt meelitab kõiksugu kalu hul-
gana kofku.

3. Wõetakse jaia, õõrutakse puruks ja segatakse
pifut kliidega segamine, lifatakse nii palju mett juurde,
kui wäiksete kuulikeste wormimiseks waja on ja toi-
detakse nendega kalu. Õngitsedes pistatakse needsa-
mad kuulikeseid ka õnge otsa.

4. Erned keedetakse poti sees üsna tiimaks, seo-
takse pott pealt wafitanahaga hästi kinni ja lastakse
seal wee põhja — potifuu alla wett — kus õngit-
seda soowitakse. Potifuud katwa naha fiske löõdakse
augurauaga nii suured augud, et wedelik sealt wälja-
nõrguma pääseb ja kalu ligi meelitab, kalad ka toitu
pottis nende aukude läbi näewad, kuid midagi kätte
saada ei wõi. Õngitsetakse seal kohal erneste, usside
wõi mõne muu söödaga, siis on ahneks tehtud kalad
ufinad neelama. Seda potti wõib kauemat aega
söödaks tarwitada.

5. Põhja-söödaks kõlbawad ka mitmesugused
toidujäänused, nagu erned, oad, keedetud kartulid,
nairid, kõrwitsad, wäikseteks tüükideks lõigatud, kruu-
bid jne. Reid tuleb kliide ja jõe-kõntja wõi mudaga
segamine sõtkuda, wäiksed kuulikeseid weeretada ja
wette wifata.

Kalade wälja meelitamiseks süga-
wusest walmistatakse leiwaraasufektest, meest ja
juunda-fitast (asa foetida) taigen, lõigatakse see wäik-
seteks tüükisteks ja pillutakse weepinnale.

Soowitakse kalu mõnest kohast, kus
neile mõnesuguste takistuste pärast wõimalik pole ligi
pääseda, ära ajada, siis wõetakse selleks rohelist iisopi
(*Hyssopus officinalis* L. — Rõuna-Euroopast ja
Hommikumaalt pärit olew taim, kaswab meil mõnes
rohuaias, kuiwatatult ka mõnes aptegis saadawal),
tõugatakse uhmris peeneks ja wifatakse seal kohal

wette, kuhu õngega ligi ei pääse. Jisopi hais on kaladele wastik; nad lahkuwad sealt kohalt ja lähewad jälle selgesse wette. Seesugust juhtumist tarwitawad ka kalamehed ja tõmbawad noodaga parajal filmapilgul rohkest kalu wälja.

6. Põhja-söödaks wõtab mõni kalapüüdja ka kanepi seemneid, keedab neid kuni nad lõhkewad, õõrub siis puruks, segab lehmasõnnikuga ja wiskab õngitsemise kohal wette.

Nõnda selgub siis, et kalapüüdjäl wõimalik on mitmesuguseid söötasid walmistada; ei õnnesta püüid ühe söödaga, tehtakse teisega proowi.

Põhja-söödad rööwkaladele.

Rööwkalad lähewad rahulikkudest sellepoolest lahti, et nad teisi kalu j. n. e. neelawad. Rööwkalade sekka kuuluwad meie jõgedes: aug, angerjas, ahwenas, eerus, säga, turwas, koha (sudak).

Paljud kalamehed peawad rööwkalade armjamaks toiduks raibet ja tarwitawad neile põhja-söödaks sellepärast kärwanud koeri, kassa lambaid j. n. e., milleks kärwanud loomal naha maha tõmbawad, nülitud koha külge kiwi seowad ja siis wee põhja lasewad, sinna, kus rööwkalu arwawad olemat.

Ka härja werd ja peaju lastakse mädanema minna, täidetakse sellega härja põis, pistetakse jämeda nõelaga mõned augud fisse ja lastakse see suure kiwi abil sügawasse wette.

Neid mitmekesiseid põhja-söötasid niihästi rahulikkudele kaladele kui ka rööwkaladele tarwitades, peab hoolega tähele panema kus kohal, mis sugusel ajal ja kombel seda ette wõtta, mis koguni mitte ükski ei ole. Särwedes ja jõgedes on kõige sündsam tugewast wooludest eemal seisew wäike laheke, kus wesi ainult pikkamisi liigub, siiski aga paras sügaw on. See on kui kaldal seal kohal pöösad

kaswawad, mille warju õngitseja ennaft hoida wõib, et kalad teda ei näeks. Pealegi peab õngitseja kalade eluwiißiga tuttaw olema ja põhja-sööda jaoks niisuguse koha walima, kus kalad heameelega wiibida armastawad. Ka ühes ja sellesamas jões ei wiibi kõik kalad ühes paigas, waid üks liit otsib ühtsugust, teine teistsugust kohta; siin oleneb kõik wee ja jõe-põhja oludest ja toidurohkusest ära. Selle kohaselt tuleb ka söötasid walida; sest kus näit. karbikala ja linast elutsewad, sealt ei ole juba eerusid (forellisid) leida.

Sookure-rasw ja põuapõrnika-õli.

Kõikjugu söötade seas etendawad sookure-rasw ja põuapõrnika-õli tähtsat osa.

Niihästi selle kui ka teiste söötade asjus lähewad kalapüüdjate arwamised lahku, mida ühed kiidawad, seda teised laidawad, sellepärast talitagu iga õngitseja oma heaksarwamise järele.

Sookure-raswa saab järgmisel wiisil. Jahimehe kaudu muretsetakse sookurg, kikkutakse sellel süled maha, ja raiutakse teha ühes sisekonnaga hästi peeneks. See puder pandakse siis paja wõi pudeli sisse, seotakse pealt kahetordse põiega kinni ja seatakse 2—3 nädalaks sooja sõnniku sisse wõi mõnda teise sooja kohta. Selle ajaga on liha üsna ära määändunud ja paja põhjast leidub õli taolist wedelikku. See wedelik korjatakse pudelisse ja hoitakse jahedas kohas kindla korgi all alal. Waja ei ole mitte just terwet lindu puruks teha, wõib ka ainult ühe osa wõtta. Kui seda raswa leiwapuruga, peeneks tõugatud kanepiseemnetega ja meega segada, saame ülihea sööda kaladele, iseäranis karbikaladele.

Põuapõrnika-õli saab sel kombel, et paras hulk põuapõrnikaid laia kaelaga pudelisse pandakse, nii palju prowants-õli peale walatakse, et kõik kae-

tud oleks, pudel pealt põiega kinni seotakse ja mõni nädal paigal seista lastakse. Siis õrnutakse need põuapõrnikad ühes õliga ühetaoliselt salviiks, mille sisse veel pisut aniisi-õli juurde lisatakse.

Õngitsema minnes võetakse seda salvi väikse purgikesega pisut kaasa, kastetakse vihmuss või mõni muu sööt esmalt salvi sisse ja heidetakse siis õng söödaga wette.

Vanad kalapüüdjad tarwitawad neid söötasid hea meelega, nooremad aga arwawad nad tähtsuseta olemat.

Rudas ja misjuguksel ajal tuleb põhja-sööta tarwitada.

Niihästi üks kui teine küsimus on tähtsad. Harilikult pandakse põhja-sööt vähemalt mõni tund enne õngitsemist wette ja waadatakse siis, kas kalad seda ka maitsevad on. On põhja-sööt alles puutumata, siis on see tõenduseks, et kalu veel seal ei ole ja õngitsemine seal kohal tühine ajaraistamine oleks. Iga kord ei ole aga õngitsejal ka võimalik põhja-sööta enne õngitsemist paigale panna. Seesjuguksel puhul on soovitatav põhja-sööta peale õngitsemist panna. Sest kui kalad juba söödaga kord harjunud on, siis koguvad nad uue sööda lootuses ikka sinna kohta jälle tagasi ja wõtawad siis ka nodedaste õnge-sööta. Ühes ja sellesamas kohas ei tohiks sööta mitte wahetada, waid tuleks ikka ühte ja sedasama sööta tarwitada, kui see kaladele ülepea moka järele on. Ka ei tohi mitte palju põhja-sööta korraga wette heita, sest on kalad kõhu täis õginud, siis lasewad nad endid põhja ja ei mõtlegi enam õnge otse hakata; nii siis olgu põhja-sööt kaladele ikka alaliselt isu äratajaks.

On we si sega ne, siis tuleb ikka seesjuguks sööta tarwitada, millel hästi kange hais ja mait, ühtlasi

ka filmapaistew, hele wälimus oleks, nagu seda rasw ja õli annawad. On aga wesi iseenesest segane ja pole mitte suurtest sadudest, marudest j. n. e. segaseks läinud, siis wõib samasugust sööta tarwitada, nagu kõige selgema wee sees. Segases wees wiibiwad kalad enamaste weepinna lähedal, mille järele ka kord seada tuleb, nimelt kärbeste, putukatega j. n. e. õngitsedes. Selge weega aga tuleb õng seda sügawamasse lasta, mida selgem wesi ou.

Tõuswa (kõrge) wee puhul ei ole õngitsemisega suurt tegemist, sest kaladel on siis toidust küllalt ja õnge-sööda peale nad iseäranis maiad ei ole. Siiski tuleb ka siin erandisi ette.

Rahane wa (madala) wee puhul on õngitsejal wäiksetes jõgedes harilikult kõige parem õnn, sest madala wee puhul on kalad sunnitud sügawamatesse kohtadesse koguma, kus neil liiga palju waba ruumi ei ole ja ka toidupuudus ennaft warsti tuntawaks teeb; siis on nad nobedad õnge wõtma.

Samasugune on lugu ka hariliku weeseisu puhul.

Wäikses wees, näit. tiikides, järmedes j. n. e. tuleb põhja-sööta ainult ühte kohta wistata.

Wäiksetes, jõgedega ühenduses seiswates wetes elutsewad harilikult angerjad, lutsud, ahwenad, kohad, järwe- ehk tiigi-eerused, augid ja karbikalad.

Räreda wooluga wetes tuleb põhja-sööta maa sisse ulatawatesse soppidesse panna, kust wesi teda ära ei uhuks.

Põhja-sööda panemiseks walitakse peaasjalikult:

Karbikaladele ja linaskitele waitfed ja kõntfased weed.

Augidele ja ahwenatele elawa wooluga ja sügawad weed.

Säinastele kiire wooluga sügawad weed.

Angerjatele, lutsudele, linaskidele, karustele järwed, tiigid ja jõed.

Gerustele, rüntidele, särge dele selged, fiire wooluga, mitte liiga sügawad, liiwase põhjaga weed.

Tuurakaladele, lõhedele, sägadele, walgewiidikatele ja täiwistele woolawad, sügawad ja selged weed sawise põhjaga.

Särge dele ja roosärge dele laisalt woolawad ja selged weed sawise põhjaga ja paljude weetaimedega.

Mudawingerjatele soose põhjaga weed.

Õnge heitmine wette.

Õnge heidetakse mitmel wiisil wette. Nende kõide wiiside täpipealne kirjeldamine raistaks asjata ruumi, sest harjutades leiab iga õngitseja isegi warsti omale kõige sündsama wiisi. Zuhatame siin ainult kudas ameriklased rulliga õnge wette heidawad. Rullist keerates rullitakse sõöt (õng) peaaegu kuni ridwa ladwani ülesse, wibutatakse ritw üle parema õla weeloodis tahapoole ja siis püstloodis üle pea ettepoole. Sel filmapilgul, kus ritw püstloodi jõudmas on, tõmmatakse põial, mis seni rulli kinni on hoidnud, tagasi ja lastakse nõör, sõõdast tõmmatult, lennata. Sel kombel lendab sõöt, õngenööri rulli pealt lahti keerutades, kõrgele õhku ja langeb siis kaugele wette.

Mitmesugused õngitsemise wiisid.

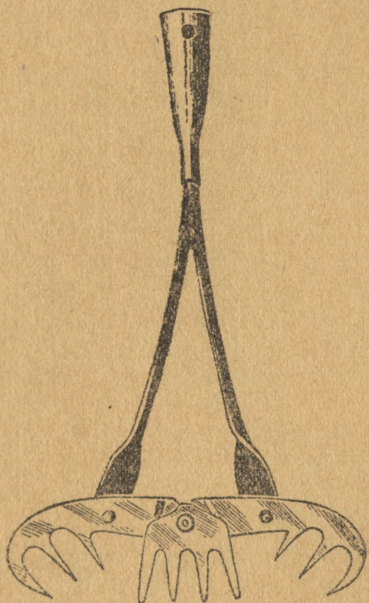
Soowitakse karbikalu, karuseid, linaskisi, angerjaid ja ahwenaid õngitseda, siis otsitakse wagusalt woolawa wee ääres niisugune paik, kus kaldal mõni põõsas wõi kalda ääres kõrkjad kaswawad ja põhi pisut mudane on; igatahes aga olgu wesi seal wõi-

malitult 6—8 jalga sügaw. On sealsamas ääres sügaw haud, siis on see paik õngitsemiseks hästi sünnis, sest et sööt kalad hauast välja ja õnge otsa meelitab. Õngit-

sedes peab õngitseja ennaft üsna rahulituna hoidma ja ei tohi ilmaasjata liigutusi teha, sest et ligi meelitatud kalad muidu araks saawad ja põgenewad; on ainult üks kala ära hirmutatud, koha põgenewad teised tagant järele. Et

omal mõnusam oleks, selleks walib õngitseja seesuguse koha, kus päike temale peale ei paistaks ega teda ei tiilitaks ja tuul selja tagant oleks. Märgatakse õnge juures kala, siis peab rahulitult ootama, ja ei maksa õnge liigutada, sest kala näeb juba sööta, tõuseb tõrgemale ja neelab.

Uut moodi ahing. Selle ahingi otsast kala enam ei pääse.

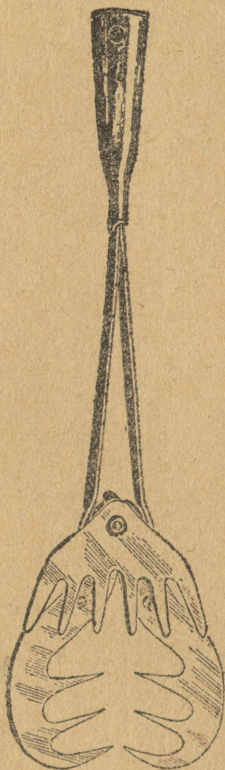


Lahtiselt.

Ra õngitseja riided ei ole tähtsuseta; riided ei tohi mitte heledad ja filmatorikawat värwi olla, waid olgu parem juba tumedad. Ülepea olgu õngitsejal kõik kaasas, et tal õngitsemist waja poleks korraga pooleli jätta. Rohkem kui ühe õngega ei ole soovitatav õngitseta, see on otse tülinaks; sest kui kalad wõta-

wad, siis on juba ühe õngega küllalt tegemist, ei wõta nad aga, siis ei ole ka kahe õngega midagi teha. Wõtawad kalad hästi, siis olgu õngitseja usin õnge

uueste wette heitma; jääb wõtmine soiku, siis söödetakse uueste, ei aita ka see, walitakse uus koht. Kes hommi-
kul wara ja ka pealelõunat ühe ja sellesama koha peal õngitseda tahab, see peab ära-
minnes uueste söötma; seda tehtagu ka siis, kui alles teisel päewal sinna tagasi mõeldakse minna. Rõige parema tagajärje peale wõib igatahes see õngitseja loota, kes igapäew ühe ja sellesama koha peal õngitseb ja igaford söö-
dab.



Rinniselt.

On õngenöör poolwiltu ettepoole antud hooga sinna koha wibutatud, kuhu ware-
malt põhja-sööt alla on las-
tud, ja seisab fork rahulikult, ilma et woolus teda edasi wiiks, siis wõib õngeridwa maha panna, kuid ots ei tohi wette sattuda, mis kalu hirmutaks. On korgi liikumist märgata, siis on see märgiks, et kala sööda kallal on; siis wõetakse õngeritw rahulikult kätte ja tõmmatakse õngenöör pinguli, kuid nõnda, et see

liigutus korgini ei ulataks, s. o. fork ei liiguks. Kala mängib nüüd pikkamisi söödaga, mille läbi fork enam-
wähem liikumisesse satub; korgi ots wajub ka ehk pisut wee alla, tuleb aga kohe jälle nähtawale ja

jääb uueste liikumata. On kala jõdda nüüd sündsa ja igasugusest kahtlusest waba leidnud olewat, siis wõtab ta jõdda ja ujub sellega minema, mida alla wajuw kork näitab. Nüüd tuleb kähku raiuda, s. o. õngenööri äkitselt pisut tõmmata, ja sealjuures on kohe tunda, kas jõöt kalal tubliste suus on. Seesugusel puhul wisatakse ta wälja; märgatakse aga raiumise juures, et õnge otsas suur kala on, siis ei maffa rutata, waid lastagu kala õnge otsas pisut siia ja sinna ujuda, kuid nõör olgu ikka pingul. On kala nüüd wäsinud, siis tõmmatakse ta ühtlugu pingul hoitud õngenööriga kalda lähemale ja wisatakse ta wälja, wõi tõstetakse maale tõmbamise wõrgu wõi haagiga maale. Seesugune ettewaatus on tarwilik, sest et suur kala õngenööri katti tõmmata ja minema pääseda wõib. Selsamal otstarbel ei tule õngenööri mitte õngeridwa ladwa külge siduda, waid kest ritwa, sealt edasi põimitagu nõöri ridwa ümber kuni ladwani ja seotagu nõör seal teist korda finni. Kui siis ka õngeritw kala wälja wisates ladwast murduma peaks, ei lähe kala ikkagi kaduma, waid me wõime ridwa kestelt nõörist finni wõtta.

Õngitsetakse järwes wõi jões, kus ka angerjaid leidub, siis tuleb mõnikord ette, et kalad jõdda kohalt forraga kiirelt minema panewad ja jõe põhjast mulid weepinnale kergiwad. Seesugusel puhul on angerjad sinna jõudnud, ja ka neid wõib wälja õngitsetada, kui suure wihmussi põhja-õnge otsa paneme. Lähemad juhatused waata: Angerjas.

Õngitsemine kərbsega ja ka teiste putukatega.

Kərbsega õngitsemine on kõige ilusam, peenem, aga ka rassem püügiwiis.

Kärbeste ja ka teiste putukatega õngitsetakse peaaesjalikult eerusid, lõhesid, turwast ja ka teisi sellest tõust kalu.

Söödaks on loomulikud putukad, põrnikad, kärbsed, rohufirtsud, pea-asjalikult aga kunstilikult järele-

aimatud kärbsed, missuguseid kalapiüügi riistade müügiokhtades hästi mitmetesistes kujudes saadawal on. Kärbsed wälk on suure tähtsusega. Sagedaste ripub tagajärg just selle külles. Iga aasta-, kuu- ja päewa-aeg, igasugune ilm nõuab isesugust kärbsed.

Eeruste püüdjate silmitsesu hoolega, missugused kärbsed weepinnal, weerohtude või kalda-pöösaste ümber lendewad, ja waligu siis oma tagawast samasugused wärwid wälja; soowitataw on ka finni püütud kalal sellesamaks otstarbeks köht lõhki lõigata ja fisekonnast ja kõrist järele uurida, missuguseid kärbsed seal leiab.

Lõhedele pandakse hästi suured, eerustele wähemad kärbsed.

Õngeritw peab siin võimalikult kerge ja paenduw, aga ühtlasi ka hästi sitke olema. Pikkus ei tarwitse palju üle ühe sülla olla. Sest ainult seesuguse ridwaga võib kärbsed õieti ja korrapäraliselt wette heita. On jõgi rohtus või kaldad ligipääsemataw peab muidugi pikemat ritwa tarwitama.



Kunstlik kärbes.

Kärbsed korrapäraline wette heitmine on kõige raskem, mis algajal ehitaja õppida tuleb.

Wiskamisel tuleb paremas käes peaaegu püstloodis hoitawat õngeritwa edasi ja tagasi wibutada, kusjuures ridwa latw pea kohal pikerguse rõngasjoone peab kujutama. Wiskamine nõuab kolm filmapilku ehk wõtet: kergeste wäljaspoole kiawas õngeritw wibutatakse tahapoole, nii et nõõr taha lendab (1. wõte) — oodatakse siis kuni see täielikult sirgus on (2. wõte) — siis wibutatakse ritw, nimetis- sorme ja pöidla wajutusega hoogu andes, eesmärgi poole, kärbes eespool (3. wõte).

Tahapoole ja ettepoole wibutamise wahel peab tingimata wahet pidama, muidu lendab (langeb)

färbes õnge otsast minema. Wisates seisku käsi küünarnukist saadik alati võimalikult rahulikult teha wastu ja terve jõuhoog tulgu ainult käerandmest. Et färbes alati kergeste ja enne õngenööri wee peale langeks, ei tohi mitte otse sinna kohta wisata, kuhu trehwata tahetakse, waid siht wõetagu õhus umbes paar jalga kaugemale, ja õngeritwa ei pea edaspidi hoo puhul mitte liiga madalasse lastma. Alles siis, kui färbes weepinnale on langenud, wõib õngeritwa madalamale lasta kuni weeloodini. Kui õngeritwa uueks wiskamiseks jälle tahapoole wibutatakse, tuleb õngeritwa sedawõrd kõrgemale tõsta, et võimalikult rohkesti nõõri wee pealt wabaks saaks.

Õnge esimest korda wette heites olgu nõõr lühike. Et kaugemale ulataks wiskama, selleks tõmmatakse



Kunstlikud ujuwad kärbsed.

sel ajal, kui ritw hoo sees on, rulli pealt pahema käega nõõri juurde. Algaja harjutagu esmalt lühikse maa peal, kuni õnge korrapäraliselt wette heitma õpib ja eesmärgi kindlalt trehwab; ka õngitsegu ta hõlatuses ühe kärbsega. Wilunud õngitseja kinnitab (märja kärbsega õngitsedes) peale lõpu-kärbsi veel teise, wahel ka kolmanda kärbsi üksekute lühemate nõõride abil õngenööri külge, igaühe wahet 20—40 tolli jättes, et nad õngenööri otse alla ripuksid ja nõõrid segamine ei läheks.

Kärbsega õngitsetakse kahel kombel: märja (Wet-Fly) ja kuiwa kärbsega (Dry-Fly).

Märja-kärbsega õngitsetakse harilikult kahe või kolme kärbsega. Võpu-kärbes on kaunis sügawal wee sees, selle järgmine ka wee sees, aga üsna weepinna lähedal ja kolmas libiseb weepinna peal. Sel kombel on õngitsejal kärbsed igasugusel kujul olemas, nagu neid harilikult wete ääres leidub. — Selleks tarwitatakse pea-asjalikult kunstlikka kärbseid, ja need on sedawiisi walmistatud, et mõned wee sisse wajuwad, teised jälle weepinnale jääwad. — On õng wette heidetud, lastakse kärbsed kas woolusest edasi ajada või wäristatakse õngeridwa otsa, nii et kärbsed alaliselt liikmel seisaksid. Märja kärbest tarwitatakse harilikult kareda woolusega wetes, wagu-
sas wees ka wihmase ja tuulse ilmaga.

Kuiwa-kärbsega õngitsedes on õnge otsas ikka ainult üks kärbes. Ta ei tohi wee alla wajuda, sest ta peab elusat kärbest kujutama, kes ennaft praegu alles weepinnale lastnud on. Kuiwa-kärbsega õngitsetakse alati wastuwett, ja ta heidetakse alles siis wette, kui kala näha on. Ku wä-kärbes wette langenud, siis lastakse teda woolusest alla kanda, nagu oleks ta loomulik kärbes. Raiuma peab walgufiirust, juba siis, kui kala walgatawat nähtakse või weepinnale kerge lainetaoline liikumine tekib, mis kala lähemale ujumist kuulutab. Muidu jääda-
se harilikult liiga hiljaks. Õngitseja peab sellepärast oma kärbsed ühtlugu filmas pidama ja alati raiumise walmis seisma. Raiumine sündigu kergelt ja hoojõud tulgu, niisama nagu wälja wiskamiselgi, ainult käerandmest.

Runa kärbes loomuliku putukana õrnalt weepinnale langema peab, siis ei tohi ta tinaga raskendatud olla. Grandiks on siin „tantsitamine“, kusjuures kärbes haawli abil raskeks on tehtud ja teda weepinnani üles tõmmatakse ning siis jälle alla wajuda lastakse. Seesugune püügiwiis on iseäranis sünnis seiwates ja wagusates wetes, päitesepaistelisel pae-

wadel, mil kalad wee põhjast hea meelega kõrgemale ei tõuse.

Seal, kus kaldad põõsaid täis on ja õngeridwa wibutamine sellepärast takistatud on, õngitsetakse lühikse nõoriga. Söödaks wõetakse elusad wõi kunstlikud rohusirtsud, putukad, kärbsed jne. Alinult õngeridwa abil, ilma wibutamata, juhitakse nõor põõsaste wahelt läbi wõi üle põõsaste wee juurde ja hoitakse söödad weepinnal paigal wõi tantsitatakse neid. Ka wabas wees tuleb seda püügiwiisi seesugusel puhul tarwitada, kui loomulikude putukatega õngitsetakse ja need harilikuks, wibutamiseks, fiske heitmiseks liiga õrnad on ja suuremalt osalt juba wisates õnge otsast maha kukuwad wõi katki lähewad.

Põhja-õng. Raugelt suurem osa õngitsejatest tarwitab enamaste põhja-õnge, sest et selle otsa peaaegu kõik meie wetes elutsewad kalad hakkawad.

Söödaks tarwitatakse wihmusfisid, tõukusid, putukaid, rohusirtsusid, kopsu- ja lihatiikfisid, kanasoolika tükkisid, erneid, kartuleid, kirsfisid ja weel palju muud.

Wihmusfide jaoks tarwitatakse kas harilikka õngesid wõi uuemat sorti „Stewarti“ õngesid. Kuna lihtsa õngega õngitsedes kala harilikult pisut neelata lastakse, peab Stewarti õngega õngitsedes wiibimata raiuma. Wiimase õnge heats omaduseks on see, et uis wähem wigastatud saab ja õnge otsas kaumine elab.

Rohusirtsude, putukate jne. jaoks on parem kaheharulisi õngesid tarwitada, kui harilikka õngesid, niisama ka leiwa, juustu, kartulite jne. jaoks, sest et seesugused söödad hariliku õnge otsast hõlpaste ära tulewad, wõi jälle etteawaatlikult ja pikkamäsi hammustawad kalad sööda enne ära, kui õngitseja seda märgatagi teab. (Neid kahe- ja kolmeharulisi õngesid on igas suuruses saadawal.)

Igal juhtumisel peab õnge suurus sööda suurusest ja püütawate kalade iseladist ära olenema.

HELSINGI EESTI
HARIDUSESELTS
3
RAAMATUKOGU

Põhja-õngega õngitsedes on iseäranis soovitatav õngitsemise kohta waremalt põhja-sööta panna.

R o r g i t a põhja-õnge tarvitatakse niihästi woola-
was kui ka seiswas wees. Õngeritw ei tohi mitte
nii paendum olla, nagu kärbsega püüdes. Woola-
was wees peab õngenööri — umbes 10 tolli õngest
kõrgemal — haawel raskuseks olema; seiswas wees
on tina ainult siis raskuseks tarwilik, kui wõrdlemisi
sügawalt õngitseda tahetakse, niisama ka siis, kui
weepinna lähedal palju wäikseid kalakesi on ujumas,
kes kohe sööda kallale tormawad, enne kui see põhja
wajuda jõuab. Runa kord puudub, siis peab õngit-
seja õngenööri ifka parajaste pingul sõrmede wahel
hoidma. Pinewil õngenööri igatordsest kergest tufsa-
tamisest wõib kohe hõlpsaste ära tunda, kas kala all
muidu söödaga mängib wõi selle suhu wõtab.

R o r g i g a põhja-õnge tarwitawad suuremalt osalt
algajad õngitsejad, kes rohkem filma kui tundmise
järele õngitsewad. Ruigi kord kasulik ja mõnus asi
on, sest et film selle liigutustest kohe näeb, mis kala
all teeb, siiski peaks teda jõgedes õngitsedes wähe
tarwitatama. Ilma korgita tunneb sõrm kala nakit-
semist palju paremine, iseäranis weel, kui ka tina
õngenööri küllest puudub. Wilunud õngitsejad tarwi-
tawad kordki hõllepärast ainult järwehes ja tiikides
ning iseäraliselt sügawates wetes õngitsehes, mille
woolus nii nõrk on, et sööt põhja wajuks ja sinna
liikumata paigale jääks. Ka karbikaladele, linaskitele
ja teistele seesugustele kaladele, kes sööta nii ette-
waatlikult ja pikkamisi wõtawad, et õiget raiumise
filmapiiku raske on tabada, on kord sünnis tarwitada.

Kord tuleb wee sügawuse ja kalade ujumise piir-
konna järele seada. Ujuwad kalad põhja lähedal,
siis seatagu kord nõnda, et sööt põhjast pisut kõrge-
mal oleks. Wiibiwad kalad kõrgemates weekihtides,
tuleb kord muidugi sellekohaselt seada.

Kord tuleb ifka wõimalikult wäike ja kerge walida,
ja ta peab piistloodis seisma, nii et temast ainult

ülemine kolmandik weest väljas on. See ülemine kolmandik on ka suuremalt osalt wärwiline. Ei ole fööt nii raske, et ta forgi selles seisangus peaks, siis tuleb õngenööri, umbes 10 tolli söödaft kõrgemal, sedawõrd tina juurde panna. On ka õõnsaid korkfisid olemas, mille sisse parajaste nii palju haawleid wõib panna, et kork püstitloodis seisaks.

On korkfisid, mis nööri külles paigal seisawad, ja teisa jälle, mis nööri külles edasi-tagasi liiguwad, s. o. nöör jookseb nendest wabalt läbi. Geesugune liikuw kork seisab õnge wisates tina juures ja selle tõttu on wõimalik õnge sihikindlamalt ja kaugemale wette heita, peale selle wõib õngitseja parem tunda, mis all õnge juures sünnib, sest et ta sellega otsekohesest ühenduses seisab. Nii pea kui liikuw kork õnge wette heitmisel wastu wett puutub, siis jääb ta sinna paigale, nöör aga jookseb, sööda rastusest weetult, sügawamale, kuni kork õngenööri külge kinnitatud gummitükitse wastu puutub, mida wiimast ka selle järele, kui sügawalt õngitseda soowitakse, ka edasi-tagasi nihutada wõib. Iseäranis sünnis on liikuw kork jõekuppudega täiskaswanud kohtade jaoks, kus ainult wähe waba weepinda on; sinna on selle forgi abil ülimõnus õnge heita. Ka sügawate wete jaoks on liikuw kork kohane, sest kinnine kork tuleks seal õngest juba sedawõrd kaugemale seada, et õngeridwa pikkus enam õnge heitmiseks ei ulataks.

Kork annab õngitsejale kõigist kala liigutustest teada. Teeb ta ainult tuisatawaid liigutusi, siis on kas wäiksed kalakesed sööda kallal wõi puudub suuremal kalal jälle õige isu, ja ta mängib sellepärast ainult temale pakutud maiusroaga. Iseäranis panewad karbikalad ja linaksed õngitseja kannatuse sagedaste raske proowi peale. Nad weawad sööta ühtlugu siia ja sinna, ilma et õieti hammustaksid. Alles siis kui kork wee alla tõmmatakse wõi poolwiltu sügawusesse wajub, on kala sööda rööwinud ja õige filmapilk raiumiseks on käes.

M ä n g u = õ n g. Mänguõngega püütakse rööw=
kalu, nagu eeruseid, ahvenaid, väiksemaid augisid

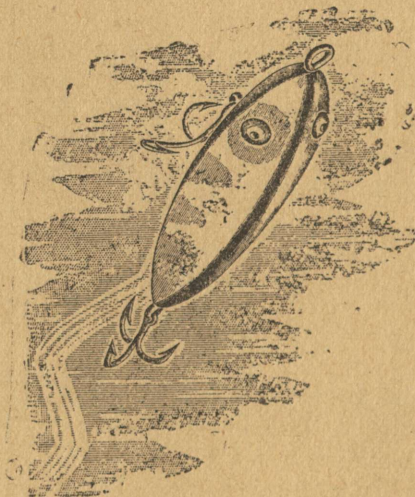
M ä n g u = õ n g sünnud sööda jaoks. Ka landina sünnis.



Ilma söödaga.



Söödaga.



M ä n g u = õ n g. Seda õnge võib ka landina tarvitada.

j. n. e. Selleks seatakse õnge otja kas surnud kala söödaks või jälle tarvitatakse väikseid plekist või mõnest muust materjalist valmistatud kunstlikka sööda-kalu; viimaseid peetakse surnud kaladest paremaks. On õng wette heidetud, siis tõmmatakse teda wastu wett, et sööt „mängiks“, sügawates kohtades lastakse sööta, kalu ligi meelitades, ka sügawamale wajuda ja tõstetakse siis jälle kõrge- male.

Õngitsemine elawa söödaga.

Elawa söödaga õngitsetakse augi, koha, säga, ahwenat. Söödaks pandakse kas rüüt, wiidikas, särg või konn. Söödaks walitud kalal pistetakse õng selja-oiu alt läbi, ilma selgroogu wigastamata, et ta wabalt ja erkalt ujuda võiks. Soowitakse, et sööt õige worgalt ringi keerleks, siis lõigatakse tal üks esimestest rinnaoimudest ära.

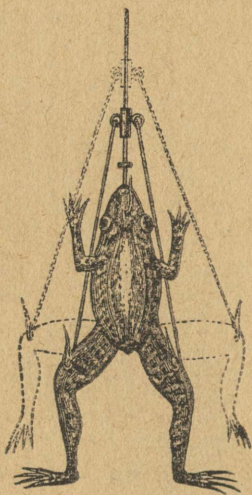
See sööt heidetakse pikka- niisi sinna kohta, kus rööwkala arwatakse olewat; õngitseja ise hoidku ennast iseäranis waikselt pöõsa wahel peitus ja pidagu korki silmas. Niipea kui sööda-kala iseäranis rahutuks läheb, on see kohe tundemärgiks, et temale rööwkala lähineb. Wajub nüüd kerk päriselt wee alla, siis raiutakse ja wi-atakse kala wälja; sest kui kauemine oodata, et kala



Mängu-õng surnud sööda jaoks. Raam tehakse lahki, pandakse kala sinna wähele, ja raami uueste kooku litstudes tungiwad oklad kalast läbi, nii et see liikumata paigale jääb. Ka landina tarwitataw.

ehk paremine finni wõtab wõi neelab, siis hammustab rööwkala selle ajaga nõõri katki ja läheb ühes õnge ja söödaga minema. Sellepärast finnitatakse seesugused elawa sööda õnged ka esmalt peenitse waftraadi külge ja waftraadi teine ots alles harilikult õngenõõri otsa.

On aug ühe sööda õnge otjast nõnda ära rebitud, et ta ise minema pääses, siis tuleb wiibimata uus sööt õnge otsa panna ja wette heita, sest aug tuleb kohe tagasi uut sööta tabama.



Konn söödas.
Kui õngenõõrist tõmmata,
siis liigutab konn koire.

Elawa söödaga on iseäranis hea tuulise ilmaga ja peene wihma ajal pealelõunat wõi õhtul õngitseda, sest kõik wäiksed kalad on siis harilikult wee põhja põgenenud ja rööwkaladel pole sellepärast toitu tarwilises külluses saadawal.

Paljud kalapüüdjad peawad elawa söödaga õngitsemist kõige mõnukamaks. Kuid elawa söödaga maksa ainult siigawas wees ja seal, kus rööwkalu on, õngitseda; madalas wees ei ole temaga suurt midagi teha.

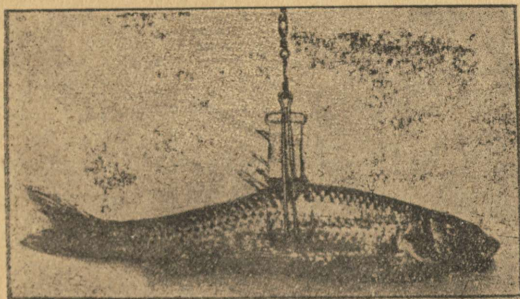
Seesuguse elawa söödaga võib kahtlemata 5—6 korda rohkem augisid püüda kui unnaga, nimelt sel põhjusel, et sööda-kala siin ühtlugu wirgalt liigub. Minult kohe tuleb raiuda, niipea kui korf wee alla läheb. Märgatakse siis, et kala otjas on, siis peab ta wiibimata maale wiskama. Kui kohe ei raiuta, teeb aug ennaft sagedaste kohe jälle lahti. Ka ei saa aug siis weel wastu rabelema hakatagi, kui me ta kohe maale wibutame. — Ka korf tuleb paras walida,

ei mitte liiga suur ega ka väike. Esimesel juhtumisel võtab kestmise suurusega röövkala sööda õnge otsast nii ilusaste ära, et me seda ei märkagi, on aga kord liiga väike, siis võib ka sööda-kala ta wee alla tõmmata.

Barwe või paadi pealt on sel kombel täbar õngitseda, sest kui me kala äkitselt ja suure hooga välja vibutame, võime ta üle selja uueste vette visata.

Unn.

Unna valmistamiseks läheb peale mitme sülla pikkuse tugewa kanepist nõõri veel harfi waja. Selleks lõigatakse kaheharuline puu ots umbes 6 tolli pikkuseks, nii et kumbki aru $4\frac{1}{2}$ tolli pikk oleks. Nõõri üks ots seotakse ühe haru külge kinni ja mahitakse siis nõõr korramööduliselt harude ümber ja pigistatakse lõpuks ühe haru sisse lõhestatud prao



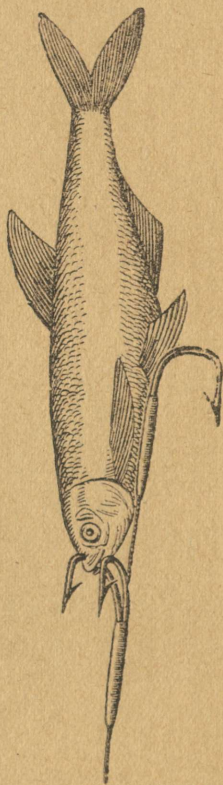
Unn. Sööt jääb päris wigastamata, sest tal on ainult selja-
oim tugewa ja kindla näpits'e wahel, kuna kaheharulised õn-
ged kumbagil pool külje ääres waritfewad.

wahele; sealt jallapoole rippuwat nõõri olgu aga weel niipalju, et sööda-kalal pisut wõimalust oleks wee sees ringi ujuda. Selle prao wahele tuleb nõõr nii parajaste fergelt pigistada, et see siis, kui aug

sööta wõtab, kohe järele annaks ja aug edasi ujudes nõõri hargi pealt maha haspeldaks.

Sööda-kalaks wõetakse särg, rünt wõi üsna wäike turwas, terawa noa otsaga lõigatakse tal ühe rinna-
oimu kohalt täke nii kaugelt naha alla, et kaheharulise
õnge (augi-õnge) otsa fin-
nitatud peenike waftraat
wõi -kett parajaste sisse
sünnib, ja pistetakse nüüd
traat wõi kett naha
alt, — ilma et kala kuigi
palju wigastataks — kuni
selja-oimu alla, kuhu nii-
sama ka noaga wäike täke
naha sisse on tehtud, tõm-
matakse traat wõi kett
sealt välja ja sedawõrd
pingule, et kaheharuline
õng rinna-oimu kohta jääb,
terawad otsad väljaspoole.
Ka sööda-kala turja naha
alt wõib õnge sel kombel
läbi tõmmata. Ülepea sea-
takse sööta wäga mitmel
wiisil õnge otsa. Rõige
kohasemad on aga unna
jaoks need uut moodi õn-
ged, nagu neid meie pil-
did siin kujutawad.

Unna hargi wõib kas
wee kohta ulatawa puu-
otsa külge finni siduda wõi
wõib ka teiwa jõe põhja
liüia ja unna hargi selle
otsa finnitada, lõpuks wõib ta tugewa lati otsas
kaldalt wette seada, nii et latt ise kaldale jääb.
Tuleb aga hoolitseda, et sööda-kala wee sees wabalt
liikuda wõiks ja ennaft otsade, risude wõi weeroh-



U n n. Seefuguse õnge otsas seisab kala kuu elus ja wõib
kaunis wabalt liikuda.

tude taha finni ei põimiks. Paljud kalapiiudjad ei tarwita ka unna jaoks üle kahe sülla pikkust nõõri ja saawad sellega niihästi päewa kui öö ajal ühepalju kalu kätte, päewa ajal sagedaste weel rohkem. Mõned kalapiiudjad finnitawad unna nõõri külge ka weel korgi.

Leitakse nüüd nõör hargi pealt maha haspeldatud olewat, siis on aug unna otsas, ilma et teda märgataks. Sest kui aug sööta on wõtnud ja nõõri nii palju ei ole, et ta haua põhja saaks põgeneda, siis poeb ta kalda äärde rohu sisse warju ja on seal üsna rahulik. Wõetakse nüüd nõõrist wõi ridwast finni, siis lahkeb aug üsna rahulikult oma seisukohast. Nüüd peab tema aga ühe hoobiga kaldale wiskama, sest kui ta ennast hädasus näeb wiibiwat, hakkab ta kõigest jõust rabelema ja pääseb mõnikord ka minema, kui õng küllalt kindlaste finni pole hakanud.

Lant ehk wedel.

Landiga on hästi lõbus rööwkalu püüda. Sõbra seltsis paatis aerutades ja lanti wedades wõib hulga aega puhtas, wärskes õhus mööda saata. Muidugi tarwitab aga ka landi wedamine, nagu iga teinegi õnge-spordi haru, wiluwust, on siiski aga wõrdlemisi hõlpsam ära õppida, sest et rööwkala äkitselt landi järele kargab ja mitte nõnda kaua sööda kallal ei mängi, nagu mõni särk wõi linast.

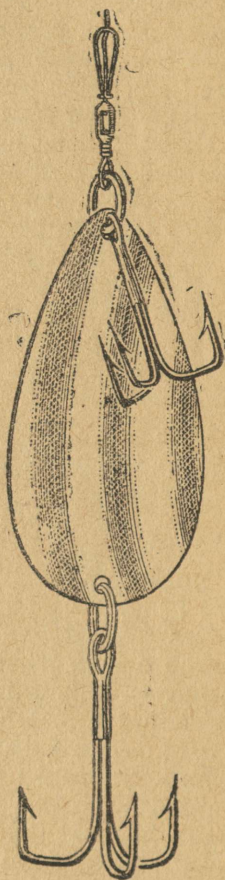
Landiga püütakse jögedes, järwedes, suurtes tiikides ja ka merel suuremaid rööwkalu, nagu augisid, kohasid, sägasid, suuri ahwenaid, lõhesid ja mere-eeruseid. Söödaks tarwitatakse kas surnud söödakala wõi metallist lanti. Nõõri otsas paadi järele wedades mängiwad need kõik ilusaste.

Nõör olgu hästi tugew ja weefogu suuruse järele kuni 60 sülda pikk. Lant olgu gitarre keele wõi

wasftraadi külge finnitatud ja see nõõri otša. Kui sügawas kohas wõi hästi kiireste sõites lanti weetakse, siis peab landile tina rastufeks juurde lisama, muidu kerkib ta üsna weepinnale. Esimene tina tükk tuleb umbes 3 jalga landist eemal, teine sellest sülb



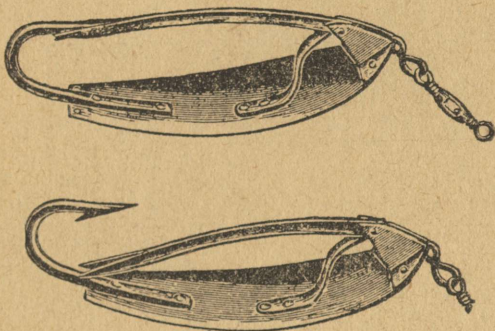
L a n t. Seda lanti wõib ka mangu-õngena tarwitada.



L a n t. Wälimine külge hõbeda-, sisemine kullakarwa.

maad eemal nõõri külge finnitada, kolmas 1½ sülda teisest eemal j. n. e. Madalates kohtades weetakse lanti hoopis ilma tinata.

Lanti wedades lastakse esmalt nööri ainult jalga jala järele wette, muidugi ka selle järele, kui kiirelt paat edasi jõuab. Alles siis kui selgusele on jõutud, et lant õieti töötab ehk mängib, hakatakse kiiremine aerutama ja antakse rohkem nööri wälja. Püütakse sügawalt, siis sõidetakse pikkamisi, kõrgemalt püüdes aga aerutatakse kiiremine. Käänude peal tuleb kiiremine sõita kui otsejoones. Wahetewahel tõmmatakse lant lähemale, et näha wõiks.

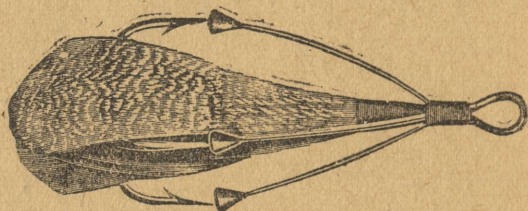


Rohu-lant. Iseäranis kohane rohtu täis laswanud wetes wedamiseks, sest et ta kõntsa külge ei korja. Hakab kala otse, wajub wedru kohe alla.

Kas sinna külge mitte kõntsa ja rohujuurikaid finni pole jäänud. Jääb lant mõne risu taha finni, aerutatakse kohe tagasi ja katsutakse seda eespool kirjeldatud rõnga abil wõi muidu fikutades lahti teha.

Harilikult weetakse lanti nõnda, et üks aerutab ja teine püüab. Aga ka üks wõib lanti wedada, selleks tuleb landinöör paadipärasse seatud haspli ümber kerida. Mõnufam on aga igatahes siis, kui sõber aerutajana kaasas wiibib. Ujub lant juba parajas kauguses ja sügawuses korrapäraliselt wee sees, siis tehtakse nööri sisse aas ja pistetakse nime-tisförm sealt läbi, nööri sel kombel finni hoides.

Gammustab nüüd kala, siis on seda kohe nööri tuf-
satusest tunda. Siis peab kohe nööri äkitselt tõm-
mates raiuma. Peale raiumist soovitawad wilunud
kalapüüdjad kalale wäsitamiseks pisut wabadust anda,
kusjuures nöör ikka parajaste pingul käes hoitakse,
seda wabadust mööda kas järele andes wõi sisse
tõmmates. Ühtlasi jäetakse paat seisma wõi aeru-
tatakse ainult pikkamisi edasi. Ujub kala kiirelt paadi



Rohu-lant. Sulgedega kaetud kolmeharuline õng.
Ei kisu rohtu ega kõntsa külge. Võib ka mängu-õngeks
tarvitada.

poolt minema, siis antakse nööri pikkamisi järele,
märgatakse aga, et ta paadi poole ujub, siis tuleb
kiireste edasi sõuda ja nööri nii kaua sisse tõmmata
kuni kala jälle otsas tunda on. Peaasi on, et nöör
alati kergelt pinewil oleks. Ka selle eest peab hoidma,
et kala paadi alt läbi ei saaks minna wõi nöör
mõne risu taha kinni ei jääks, sest et kala niisugus-
tel juhtumistel sagedaste otsast ära pääseb.

Paati tõmmata soovitatakse kala alles siis, kui
see täieste wäsinud on.

Rudas kalatõugu tunda.

Algajal kalapiiudjal juhtub tihti niisugune lugu, et ta kinnipiitunud kala ära ei tunne, ja nii mõnigi murrab asjata pead, et kas ta süüa kah sünnib. Ja tõepoolest on kala õige täbar tunda ja lähedases suguluses seiswaid liiksid üksteisest lahutada. Ka kalade wanadus muudab nende fuju ja wäljanägemist, mõnel tõul on noore ja wana kala wahel hoopis suur wahel wälimuse poolest. Kalade keha karwal eht wärwil pole ka suuremat kindlust, see muutub koha ja wee järele tuntawalt, aga siiski wõib selle kirjeldamisega ikkagi sinnapoole trehwata. Kalade suuruse ja pikkuse järele äratundmine on hoopis wõimata, näit. on aastase kala ja 5-aastase kala suurus ja pikkus kaks iheasja. Kõige kindlamateks kalatõu wälisteks tundemärklideks on nende oimud, oimude ehitus, nende fuju ja seisupaik. Peale selle weel suu fuju ja ehitus jne. Siin kohal aga tahame nende tõu äratundmiseks, asja lihtsuse pärast ainult oimudest ja muudest wälistest tundemärkidest kinni pidada. Ühtlasi tutwustame wõhiku nende nimetuste ja kofkuseadega.

Dimud langewad endi seisupaiga järele wiide jaffu ning igalühel neist on oma nimetus nende seisukoha järele ja nimelt: selja-, saba-, rinna-, kõhu- ja iste-oim. Rinna- ja kõhu-oimud seisawad paaris- tiifu ning huiitakse neid ka paaris-oimudeks. Rinna-oimude seisukoht on, nagu nimigi näitab, kala kaela külles iisna pea läheduses. Kõhu-oimud on kas kõhu külles, nagu augidel, wõi ka rinna külles, seesugusel korral kui nad rinna-oimude wahel wõi all seisawad, näit. ahwenal, wõi koguni weel kurgu külles, näit.

lutsul, seisawad nad rinna-oimude ees. Mõnel kala tõul polegi kõhu-oimusid. Selja-, saba- ja iste-oimi nimetatakse üksik-oimudeks, sest need ei seisa paaris, vaid üksikult. Selja-oimud on ikka selja peal, ja neid on kas üks või rohkem; peast algades nimetatakse esimest neist esimeseks, selle järgmist teiseks jne. Mõnel kalal on üks selja-oim (särg), mõnel kaks (ahwenas), mõnel kolm (turfs), kuna mõnel tõul peast kuni sabani üks ainus suur ja pikk selja-oim on. Iste-oim on kõhu all, saba lähedal, see seisab ikka väljasteite awause ja saba wahel. Saba-oim on kala saba, ning on teda kolmesuguse kujuga: järst ehk niiri saba, hart-saba ja sirp-saba.

Mõnel kalatõul on selja-oimu ja saba- ning iste-oimu ja saba wahel wäikesed eba-oimud, teistel jälle saba eel selja peal wäikene raswa-oim (löhe, siig jne.).

Dimud seisawad koos oimu-piudest (oimuarbadest) ja oimu-nahast. Dimu warbaid ühendab tugew oimunahk. Dimu-warbaid on kahte sorti, üsna kõwasid ja pehmeid ning paenduwaid. Kõwasid nimetame okasteks ning pehmeid jõhwi deks. Nende arwu on kala äratundmiseks tähtis teada, sellepärast nimetatakse seda ka selles raamatus iga kala kirjelduse juures.

Ahwenas.

Perca fluviatilis. Окунь. Der Flußbarsch.

Reha on nagu laiaks litsutud. Turi kõrge. Reha kollakat karwa, mustade põigiti wöötidega ja tugewate soomustega kaetud. Suu on lai ja ulatab filmade alla ning on terawaid hambaid täis. Kaks selja-oimu. Esimesel selja-oimul 13—14 okast, teisel selja-oimul 1 okas ja 14—16 jõhwi, need oimud on kollakat-halli karwa. Iste-oimul 2 okast ja 8—10 jõhwi. Rinna-oimud kollakas-punased 14 jõhwi.

Rõhu- ja iste-oimud on punased. Raswab kuni 20 tolli pifaks ja kuni 4 naela raskusks. Tema on suur rööwkala ja elutseb igalpool meie jõgedes ja järvedes. Ujub enamaste poole kuni sülla sügawuses wee all ning waritseb siis weerohtude wahel wõi kalda all puujuurte wahel omale saaki. Saagiks on temale kõigepealt wähemad kalad, wähid, konnad, putukad, ussikesed ning ka kaanid, weerotid jne.

Eiha on tal wäga hea ja maitsew. Ta mari on söödaw. Rudemise aeg aprillikuust kuni juunikuuni. Ahwenas on õige wisa eluga kala ja elab weest wälja wõttes kaua; sellepärast on ta noored ahwenad augidele unna söödaks sündsad, ta elab unna otsas mitu päewa ja meelitab seal oma mänguga augisid ligi.

Õngitsejale on ta kõige soowitawam kala, tema ei armasta õnge ümber tühja aega wiita, waid hammustab prauhti, ja kus juba üks on õnge wõtnud, seal järgnewad ka teised. Õnge söödaks on wähi latad, wäikesed kalad (wiidikad jne.), wihmussid, konnakintsud jne. Söödale ligi meelitamiseks on heaks rohuks kampwer, hanerasw, mesi ja juuda-sitt. Rõit need ained, wõi mõned nendest, mis käepärast juhtuwad olewat, segatakse segamine ning wõitakse söödad selle seguga üle; selle segu lõhn meelitab siis ahwenaid kaugelt juba ligi. Ahwenaid püüatakse kas tugewa õngega wõi wäikse unnaga, kuhu sööt otse pandakse. Mõnel ajal armastab ta wäikseid kalu enam söödaks kui näit. wihmussi, wähilakka jne., teinekord jälle otse wastupidi, sellepärast katsugu õngitseja üht kui teist sööta, mis wiimaks ahwenale passib. Suurel armul püüatakse ahwenaid noodaga, mõrraga ja liiwiga. Rahele esimesele püüniisele on ligimeelituse abinõuks needsamad rohud, mida wäikse topsuna õhufese riide sees püüniise sisse seatakse.

Õngitsejatele on õngitsemiseks kõige parem aeg hommitul päikese tõusust kuni kella 7-ni hom. ning pealelõunat kuni päewa loodeni. Tuulse ja pilwes

ilmaga igal ajal. Palawal ajal ujuwad nad weepinna lähedal, siis peab ka õnge seda mööda seadma.

Ungerjas.

Anguilla vulgaris. Угорь. Der Aal.

Reha on nagu ussil ümmargune, saba poolt külgepidi laiaks litsutud. Reha on libe, niilwane, õrnade soomustega kaetud. Alumine lõug pealmisest pikem, hambad väiksed. Väiksed kullakarwa säikivad filmad. Nina sõõrmed suunurkade juures. Reha on sinakasvõi ka rohkeat-halli värwi, küljed walkjad ning kõhualune walge. Kõhu-oimusid ei olegi. Selja- ja iste-oim jünnitawad saba-oimuga ühe ainsa oimu. Ungerjas kasvab kuni 3 jalga pikaks. Ungerjad elawad jõgedes, järwedes ja mere lähedes. Rudeb ainult sügawas meres, kuhu süguwõimsaks saamise ajajärgul wälja rändab, ja kust noored angerja pojad umbes aasta pärast jälle jõgedesse ilmuwad. Päewa ajal on ta wee põhjas muda ja rohu sees peitus, kust ta päewa looja ajal wälja ronib ja kuni päewatõusuni toitu otsib. Loiduks kõlbawad temale iga-sugused weeloomad ja taimed, kuna raibe temale iseäranis meeldib, kus raibe juhtub wees olewat, seal ümber ja raibe sees on neid hulgana. Rahwas räägib, et nad kastega õõseti ernepõllul margil käiwat, ja kui siis tuhka loidu eeli kaldale riputada, neid wõimalik olla suurel hulgal finni püüda. See on aga tühi jutt, ainult nii palju on sealjuures tõde, et ta kaunis kaua kuiwal elada võib, sest tema kida on seesuguse ehitusega, et see wälise õhu kääs ruttu ära ei kuiwa; niisama ronib ta ka wahel wabatahtlikult jõest wälja, aga ainult müristamise puhul, mida isik alamal astmel seiswad kalad kangeste kardawad. Ungerjas armastab pehme ja mudase põhjaga paikasid ning sügawat wett, õõsel ronib ta üsna kal-

dasfe, nii et kuni pool teha weest wälja ulatab. Liha on raswane ja kallihinnaline. Angerjaid püütafsse mitmel wiisil: riisadega, mõrdadega, wõrkudega, õngedega, raiutafse wästriatega jne. Õnge söödaks wõetagu wihmuss, konna kints, tükitene liha jne. Päewa ajal õngega püüides lastagu õng seal, kus angerjaid arwatasse olewat, wee põhja, oldagu aga hoolas walwama, sest et angerjas õngenööri nii hullu-pööra ümber weetaimede ja puujuurte weab, et teda enam wõimalik pole kätte saada. Mõrda fissemeelituseks pandagu mõrda kas tükk toorest liha wõi rohelisti ernewarsfi ühes lehtede ja kauntega. Lihtne olla neid nii püüda: wõetasse kahl erneid wõi tükk liha, mähitasse lehtes haakoosse, seotasse kuba kahest kohast finni ja lastasse õhtul wette, hommikul wõetasse kuba ruttu weest wälja, tehtasse lahti ja wõetasse angerjad wälja. Õngedega püütafsse neid ka nii wiisi: wõetasse tugew nõör, nii piff kui waja läheb, sellele nõörile seotakse peened, aga tugewad õngenööri taolised nõörid külge, nende külge seotawate nõöride pikkus olgu 1—2 jalga, nende otsa finnitatagu wäikesed õnged, õngede otsa pandagu wihmussid, nende väikeste õngenööride kaugus peab üheteisest nii suur olema, et angerjad neid sassi ei saa ajada; nüüd lastasse see piff nõör ühes õngedega enne päewa loodet wette, aga mitte sügawasfe, waid kalda ligi, sest angerjas käib öösel kaldas, umbes 2—3 jalga wee alla, hommikul tõmmatagu suur nõör ühes õngedega weest wälja. Suur nõör wõib kas sajad süllad piff olla, nii kudas ruumi on.

Mug, purikas.

Esox lucius. Llyka. Der Hecht.

Mug on seljast must wõi mustjas-hall, kollaste lappide ja joontega, kõhu alt walge, mustade lap-

pidega. Selja-oiimul on kuni 8 okast ja kuni 15 jõhwi, iste-oiimul 1—6 okast ja 12—13 jõhwi, kõhu-oiimudel 1 okas ja 8—10 jõhwi, rinna-oiimudel 1 okas ja 11—13 jõhwi. Pea on pikk ja pardi noka moodi. Suu on väga suur ja täis terawaid hambaid. Keha on pikk ja ühtlane, sellest see nimi purikas tulebki. Selja-oiim on iste-oiimuga kõhastiku, kõhu-oiimud on kehtpaika kõhtu, rinna-oiimud rinna all. Keha on tugewaste naha sees seiswate soomus-tega kaetud. Ug on meie maa suurem kala, ta wõib väga wanaks elada ja suureks kaswada.*) Teda on meie maal igast weest leida, merelahedest algades ning wäiksete kraawide ja weelompidega lõpetades. Temal on hea maitsega ja üsna wäheste luudega liha, iseäranis hea on noorte augide liha, kuna üsna wanadel ta tuimem on ja ka peeneid luid liha sees palju leidub. Ug on väga kiire kaswuga, ta kasvab juba esimesel aastal 1 jala pikkuseks ja wõtab headel tingimistel iga aastaga kuni 10 naela raskust juurde. Ta on suur rõõwel, paneb kõik loomad nahka, kellest aga üle saab. Neelab oma wendi ja kõiki kalu, keda alla jõuab neelata; isegi weelindusid tabab ta, niisama konnasid, weerottisid jne.; neelab ka kiwa, läikiwaid metall-asju jne. Wiimased ei tee temale paha midagi, on juhtumisi olnud, kus augid unna otsast kala ühes unnaga ära on neelanud, unna nõõri katti tõmbanud ja oma teed läinud, pärast on seesama kala mõne aja pärast jälle unnaga finni püütud ja siis on nähtud, et temal esimene unn sees on, mille wasttraat aja jookkul ta kõhu läbi oli puurinud, nii et ta kõhu alt välja toiknes, ilma et see oleks augi elamast takistanud. Ta on ka alati nälgane, sest et seedimine tal kiire on, siiski wõiwat ta

*) Rahwajuus laialdaselt liikuwad jutud mitmesaja aastastest ja -naelalistest augidest on igatahes waled. Üleilma kõige suurema augi paiskasid ühe aurulaewa läbi sünmitatud lained 1908. aastal juunikuul Ammersees kaldale. See mitra-kas kaalus 120 naela ja oli üleni sammeldanud.

ka kuni paar nädalat paastuda. Augid ei wiibi ilmaski parwes, waid alati üffikult.

Rudemise aeg on neil warasel kewadel, umbes wetelagunemise ajal. Sellel ajal ajawad nad wastu wett kõige vähematesse weejadesse, kraawidesse jne. Siis võib neid mõrdadega kergeste püüda. Augisid püüatakse väga mitmel wiisil. Kewadel ja sügisel on neid hõlbus mõrdadega püüda. Muul ajal wõrguga, noodaga, jäänoodaga, wästritega, unnadega, landiga ehk wedeliga jne. Mõrda meelitamiseks võib ööfeks tule laternaga mõrra suu kohta üles seada, tuli on öösel üleüldse suur kalade ligimeelitaja. Hõlpsam on weel woswori pudelit laterna asemel tarwitada. Ka tükk wärsket liha, kopsu, ehk maks on suureks ligimeelitajaks, kui seda kotikese sees mõrra puju sisse pandakse. Talwel lüüakse neid noore jää alt nuiadega maha. Suwel, kui ilm tuuleta ja weepind wäikne, siis võib teda lootfiku pealt, kui seda tase edasi libistatakse, wästriga raiuda, niisama ka pimedatel öödel tulewalgel. Landi ehk wedeliga on teda ka lõbus püüda, selleks peab aga lage wesi olema. Landiga püüatakse, kas lanti lootfiku järel wedades, või teda kaldalt ridwa otsas sisse wistates ja siis tõmmates. Landiga on lihtne ümber käia, landi võib ka ise walmis teha.

Kõige hõlpsam on aga augisid unnaga püüda. Meie wetes on ta ilusam unnakala. Iseäranis linna-lastele on unnapüük lõbus ja omast kohast ka aineliselt kasulik meelelahutus. Ei ta riku riiet ega sünnita kulu, aga lõbu kui palju — sõida pühapäewasel päewal, kui muul ajal mahiti pole, kuhugile wälja, kus jõgi või järw on, ja kus ka kalapüük lubatud, wõta mõned unnad ja õnged ligi ning wiida wabas loodusel kalapüügiga mõnufalt aega. Unnaga võib läbi aasta püüda, talwel läbi jääaugu, suwel kaldast. Kõige paremine hammustab ta septembri- ja oktobrikuul, aga ka muul aastaajal. Kõige parem püüdmise aeg on päewatõusust kuni kella 10-ni ja peale

lõunat kella 4 kuni õhtuni. Söödaks olgu elusad kalad, parem vähemad, nagu särjed, wiidikad, väiksed ahwenad jne., ka konnad kõlbawad.

Cerus ehk cherus.

Trutta fario. Форель. Die Forelle.

Ceruseid leidub mitmet liiki, nad kõik on rööwalad. Mõlemis lõualuus on tal terawad, sisepoole kõwerad hambad, ka kurgulaes ja keele peal on tal hambad. Keha on õhuke, selg ümargune, mustjate plekkidega. Küljed rohakas-kollased, selg kollakarwa, kõhu- ja kurgualune walged. Soomused hästi väiksed. Keha punaste, ümarguste täppidega kaunistatud; selja pealt on need täpid mustjamad. Jõe-erused kasvawad harilikult jala pikkuseks ja kuni poolnaela raskeks, tiikides leidub 2—3 naela raskeid eeruseid. Kargab nagu lõhe 5—6 jalga kõrgele. Toiduks on ussid, väiksed kalad, tigud, kärbsed, weeputukad. Rudeb septembrikuul, mõnes kohas ka oktoobrikuul. Kõige sündsam õngitsemise aeg on kewadel hommikuti ja õhtuti, suwel ka naljalt sõtta ei wõta. Öngenöör peab hästi tugew olema. Söödaks wõetakse wähi koiwa ja laka liha, wihmusfa, kärbsed jne. Liha on tal hästi maitsew ja kallis.

Koha, judak.

Lucioperca sandra. Судакъ. Der Zander.

Ahwenas sugulane, aga pikem ja mitte nii küürus kui ahwenas, ning ümargusema kehaga. Kahe selja- oimuga, esimesel oimul 12—14 okast, teisel 1—3 okast ja 20—23 jõhwi. Kõhu-oimud rinna-oimude all. Jste-oimul 2—3 okast ning 11—13 jõhwi.

Reha on seljast rohekat-halli karwa, sealt käiwad tumedad, sätelised jutid allapoole kuni poole küljeni, küljed ja kõht on hõbedad läikega. Selja-oiimude ja sabaoimu peal on tumedad täpid. Pikkus kuni 4 jalga ja raskus kuni 25 naela. Elab suuremates jõgedes ja merelähedes. Ta on niisama murdja eht suuremgi kui ahwenas. Elab parvedes koos, puhtais, pikalt woolawates wetes ja sügawal; armastab kõwa kriiusa põhjaga paiku. Toidab ennast vähematest kaladest; tindid on ta maiustoit, mis ta lihale otstunud hea maigu annawad. Rudeb aprillis ja mais. Siis tuleb ta madalatesse kohtadesse ja on nii julge, et wõta peoga kinni. Püüdatakse nooda, mõrra ja unnaga. Söödaks olgu wäikene kala, näituseks wiidikas. Püüdmisel ei tohi müra teha, ta on väga arg ja erk. Kõha liha on peenikse maitsega, walge ja rammus. Liha on kallid. Kõige parem on liha kewa-del ja sügisel. Ka tõstab see liha maitu, kui ta kõhe peale püüdmist ära tapetakse, milleks selgroog läbi lõigatakse, kust wesi siis wälja walgub. — Öngitsemisel on ainult siis tagajärge, kui elawat sööta tarwitatakse ja öngitseja ise ennast hästi tase hoiab.

Kiisf.

Acerina cernua. Ершъ. Der Kaulbarsch.

Pea on suur, niisama ka silmad. Reha on wäikseste joomustega kaetud, millel lima kord peal, selg ja küljed on kollakas-rohelised, wäikseste musta täppidega, kõht walgas. Selja-oiim on pikk, kollane, mustade reas seiswate täppidega, niisama on teised oiimud kollased ja mustatäpilisid. Selja-oiimul on 12—14 okast ja kuni 14 jõhwi. Iste-oiimul 2 okast ja kuni 6 jõhwi. Reha pikkus kuni 8 tolli. Elab karjakaupa jõgedes ja järwedes ning armastab sügawat wett. Söök kalapoegi, putukaid, ussikesi jne.

Rudeb märtsišt maituuni. Beipsis püüatse teda palju. Liha on heamaiguline, aga luupuru. Riiskadest saab toreda leeme, kui neid keeta ja wedel läbi sõela lasta, nii et leem luudest puhtaks jääb. Püüatse noodaga, mörraga ja wörguga. Hakkab ka õnge otša hõlpfaste, kui söödaks wihmus panna, aga õngitsemine ei tasu waewa. Uga et ta wisa eluga on, siis wõib teda, kui õnge otša hakkab, unna otša söödaks tarwitada. Ug, ahwen, luts j. m. hammustawad teda üsna nobedaste.

Karus, foger.

Carassius carassius. Карась. Die Karausche.

Karused ehk fograd on wäljanägemise poolest ilusad kalad. Reha kuju on ahwena laadi, rohkestest küürus ja serwiti nagu kottupigistatud. Selg on kas tumeroheline wõi sinakas, küljed kas tumekollased, kollakarwa wõi ka hõbedase läikega, kõhu alt walfjas-kollane kuni walfjas-punane. See wärwi wahetuleb sellest, mis suguses wees karus elab, kas jõe-, järwe- wõi tiigiwees. Roger elab igas wees; siiski armastab ta enam seiswat wett, jah, ta elab weel niisuguses wees, kus ükski teine muu kala enam ei elutse, lihtsalt porilompides, kus weel wäewalt jalga maad sodist wett on. Selle järele, mis suguses wees ta elab, on ka ta suurus ja raskus, leidub neid, kes 3 naela raskeks ja kuni paarkümmend tolli pikaks kasvawad, ja ka niisuguseid, kes üle 3 tolli pikaks ei saagi, samasugune on lugu ka fogra lihaga, selgetes wetes elawate karuste liha on väga hea, mudalompides aga muda maitu, lahja ja luine. Roger on wisa eluga; talwel, kui wesi põhjani ära külmas, poeb ta sügawasle muda sisse, niisama suwel, põua ajal, kui wesi üsna ära kuiwab, ning elab muda sees edasi. Tema toit on kõiksugu weeputufad, tigud,

usfikesed, weetaimed jne. Püüda wõib wõrguga, liiwiga, noodaga, mõrraga, mõni kord ka kartuli korwiga. Ka õnge otša hakkawad nad fergeste, söödaks wõetagu wihtmussa, leiwa tiikka, feedetud erneid, ube jne.

Latifas.

Abramis brama. Лещъ. Der Brassen.

Latifas on suurte jõgede ja järwe kala. Paha-tihti wahetawad kalapüüdjad teda wäitse latifa ehk rõksuga ära, kes igalpool jõgedes elab; aga rõksu ja latifa wahel on suur wahe. (Wõrrelge latifa ja rõksu kirjeldust.) Latifal on väga õhufene, lai ja kõrgelt küürus teha, mis kalale väga laia ja õhufse näo annab. Soomused on suured, selg on fini-hall, küljed hõbeda karwa, wahel ka pruunikad, oimud ifka ja alati hallid. Selja-oimul on 12—13 jõhwi, iste-oimul 26—28 jõhwi ja kõhu-oimul 10—11 jõhwi. Latifas elab wäheste parwede wiisi suurtes ja sügawates jõgedes ja järwedes, kus wesi rahuline, sawi wõi muda põhjaga; ja sööwad seal suuremalt jaolt taimetoitu, siis ka usfikesi, tõukusi jne. Minult kudemise ajal, mis aprillist juulini wästab, tulewad nad jõgedesse karjakaupa kudema. Latifa liha on luine aga väga hea, kõige parem on ta fewadel ja sügisel. Teda püüatakse suurte nootadega. Aga ka õnge wõtab ta heameelega; et ta väga arg kala on, siis peab õngitseja, nii tafa kui wähegi wõimalik talitama. Õnge peab just põhja ligi lastma. Söödaks wõetagu wihtmussa, feedetud erneid, leiwa- ehk saiatükkesi jne. Wõib ka kampweri-piiritust ja anisi-õli segamine segada ja söödad sisse kasta, see meelitab neid hästi ligi. Wihtmussa on parem weel pulbriks tehtud sahwrani ja mee segusse kasta.

Linašt.

Tinca tinca. Линь. Die Schleie.

Linašt on kollakas-rohelist farwa, kulla läifega, kõht walfjas. Reha külgepidi laiaks litsutud, naht wäikeste soomustega kaetud, mida linakord katab. Rumbagist suunurgast ripendab üks narmas alla. Kõik oimud on punakas-pruunid ja poolimarguste ots- tega, peale saba-oimu, mis weidi harfi hoiab. Linašt kaswab kuni 20 tolli pikaks. Liha on väga hea, ainult nendel, kes väga mudastes paikades elawad, mudamaiguline; see kaob aga, kui linaskid elusalt mõni päew puhtas wees lastakse elada. Linašt armastab seiswat, mudast wett, mille põhjas ta muda sees ümber tustib ja mädanenud taimi ning wee- elusaid sööb. Kudeb juunikuul, siis wõib neid mör- dadega püüda, kuhu riffeläinud liha sisse pandakse, see meelitab neid sisse. Öngega neid püüda ei maksa, sest et nad väga wisad on önge wõtma.

Lõhe.

Trutta salar. Лосось. Der Lachs.

Pea on tal juure kehaga wõrdlemisi väike, ka silmad on väikesed. Selg must, küljed ülewaltpoolt sinakad, altpoolt hõbedafarwa. Kõht ja kurgualune kollakas-punased. Lõhe on merekala, kuid tuleb mai- kuul jõgedesse kudema, kus tsergelt 5—6' jala kõrgus- test takistustest üle kargab. Lõhe kaswab kuni 2 puuda raskeks ja sülla pikkuseks. Liha on punakas. Lõhed on iseäranis rammusad siis, kui nad kudema tule- wad, kudedes jääwad nad aga kangeste lahjaks. Rewadel hakkab ta ka elawa söödaga önge otja.

Luts.

Gadus lota. Налимъ. Die Alalouappe.

Lutsul on lai, konna pea laadi, pea. Keha on ümargune, eest jämedam ja saba poole ühetaoliselt peeneks minew. Nahk on väikese soomustega kaetud ning väga libe ja niilwane. Keha karw on selja ja külgede pealt kollakas-mustjas, hallide, mustade ja kollakate täppidega. Rõht on walge. Lutsul on esimene selja-õim liihike, teine aga väga pikk, pea niisama pikk on ka iste-õim. Lõua küljes on pikk ja kumbagi ninasõõrme juures üks lihem narmas. Luts armastab selget ja karedalt jookswat wett, kiwise põhjaga, ka selge weega järwehes on teda leida. Tema toidus on väikesed kalakesed, uksid, mardikad, putukad jne; ka teiste kalade kudede peale on ta maias. Kudemise aeg on detsembrist weebruarini; siis on ta rändamisel ja püütabse teda mõrdadega. Suwel võib teda päewa ajal wästriga raiuda, siis põõnutab ta puujuurikate ja kiwide warjus. Öngega saab teda ka püüda, söõdaks wõetagu wihmussa, konnakintsja ja väikseid kalu. Ta liha on walge, pehme, ilma luudeta ja väga maitsew, paljud peawad tema liha paremaks kui angerja oma. Peale kinnipüüdmist tapetagu ta kohe ära, siis on liha hoopis parem.

Mudawingerjas, mudakala, räüts.

Cobitis fossilis. Вьюнъ. Der Schlammpeigker.

Keha kaju on angerjaga ühte moodi. Keha karw on kollakas-pruun kuni üsna tume-pruun, mustade täppidega, kõhualune kollakas. Silmad kollakarwa. Keha pikkus 6—15 tolli. Soomused on väikesed. Pealmise lõua küljes on 6 ja alumise küljes 4 nar-

maist. Dimud wäiksed ja otfašt ümargused. Räuks ehk mudawingerjas elab weepõhja peal, porise põhjaaga järwehes ja jõgedes. Seal otsib ta omale muda seest putukaid, ussikest, tõukust, mädanenud taimede ja elukate jätiseid toiduks. Minult saduste ja tormiste ilmade eel tuleb ta weepinnale ja ujub seal rahutult ringi.*) Kui ta weest wälja wõetakse, teeb ta räuksumat häält, sellest on ta ka oma nime räuks saanud. Ta on wäga wiisa eluga; kui wesi ära külmas või kuiwab, poeb ta mudasse. Lihal on muda mait.

Tema sugulane on kiwiwingerjas või kiwi-trull (*Cobitis taenia*), see on samamoodi kala kui räuksti, kuid ainult 6 narmaga suu ümber ja palju vähem, pikkus kuni 5 tolli. Ta elab pae ja liiwase põhjaga jõgedes. Ta liha pole söödam; et ta wiisa eluga on, siis kõlbab ta teistele kaladele unnaööda. Angerjas olla ta peale iseäranis maias.

Rääbus.

Coregonus albula. Ряпушка. Die Zwergmaräne.

Selg on sinikas-roheline, küljed ja kõht hõbeda karwa läikivad. Reha pikkus kuni 15 tolli. Siia tõugu kala, aga nina on terawama otsaga, kui teistel siigadel. Tema elab ainult meie suuremates järwehes. Toidab ennaft wäikestest putukatest, tõukudest, ussikestest jne. Rudeb nowembri ja detsembri kuudel. Liha wäga hea. Püüatakse ainult wõrkudega, mõrdadega ja ka nootadega.

*) Wäga mitmel pool peetakse teda kõige paremaks kõue ilma ettekuulutajaks, mida ta isegi 24 tundi waremalt kindlasti ette kuulutawat. See muidu nii laisk kala ujub siis, nagu tähendatud, rahutult ringi ja pistab pea, õhku napjates, weest wälja.

Tema sugulased, aga hoopis suuremad, on kiwi-
siig, siig ja Peipsi siig. Kaks esimest on merekalad,
viimane elab Peipsis ja Laadogas, sellepärast meie
nendest rohkem juttu ei tee. Kõik on nad väga
kallid ja peenemaigulise lihaga kalad.

Rüüt, mudamaim, maidel, kiwikala.

Gobio gobio. Пескаръ. Der Gründling.

See kalakene, kellel lugemata hulk nimesid rahwa-
suus, on ise koguni väikene; saab waewalt 6 tolli
pikkuseks ja 4 loodi raskuseks. Seljast on ta kolla-
kas-roheline, mustade täppidega, küljed läigiwad sina-
kalt, milledest rida musti täpikesi läbi jookseb. Dimud
on kollakas-hallid, kitsad ja kõrged. Kumbagil pool
suunurgas on üks narmas. Nina on pealt küürus
ja niiri. Keha on soomustega kaetud, mis wõrdle-
misi kaunis suured on. Teda on kõigil pool jõgedes
ja ojades leida, kus ta karjakaupa koos elab, armas-
tab karedalt woolawat wett. Rüütide toit on kõik-
sugu väikesed putukad ja ussikesed. Ta liha on õrn
ja maitsev. Püüda võib pisikesi õngega, mille otsa
wihmusikene söödaks pandagu. Ka võib neid tiheda
mõrraga püüda. Ta on ka väga sünnis söödakala,
sest ta elab kaua ja mängib ilusaste unna wõi õnge
otsas. Kui neid õngitseda soowitakse, siis wiisatagu
peoga liiwa sinna kohta jõkke, kus nad elutsewad,
ning kohe on nad uudishimu sunnil seal parwana
koos, siis pole muud, kui pilduge aga õngega neid
kaldale. Kudemise aeg on maikuu sees.

Rõks, väike latifas.

Latifa laadi kala, kehast samawiisi lai ja õhuke.
Dimud on aga keha juurest punakad, sagedaste ka-

üisna punased, latikal on nad alati hallid. Selja-
oimul on kuni 12 jõhwi, iste-oimul kuni 26 jõhwi,
kõhu-oimudel 10 jõhwi. Ta kaswab kuni 15 tolli
pikaks. Elab igalpool jõgedes ja järvedes. Rudeb
mai- ja juunikuul. Siis tulewad nad kaldasse ja on
wäga julged. Nende toit on noored weetaimed, putu-
kad, ussikesed jne. Püüatakse noodaga, wõrguga jne.;
ta õnge otsa hakkab ta kergeste, sööbaks olgu wihm-
ussid, keedetud erned, aga niisugused, mille koor keet-
misel terweks jäänud, leiwa- ja saiaraasufesed jne.
Juurdemeelituse abinõu: kampweri ja aniiši-õli segu
(söödad sellesse segusse kasta).

Särg.

Leuciscus rutilus. Плотва. Die Blöhe.

Särg kaswab kuni 12 tolli pikkuseks. Selja pealt
sinakas-roheline, küljed ja kõht hõbeda farwa. Mina
on lühike, suu käib ülewalt allapidi. Silmad puna-
sed, oimud weripunased. Elab igalpool ojades, jõge-
des, järvedes jne. Meie maal on teda wist iga
mees näinud. Ta armastab parwedekaupa koos elada.
Püüida võib teda õige mitmesugu püügiiristadega.
Õnge sööbaks on wihtmussid ehk leiwaraasufesed,
millest suure erne tera suurused tükkikesed kofku rulli-
tagu. Sööta wõtab ta suwe läbi, iseäranis hommi-
kul wara ja hilja õhtul. Juulikuu lõpul ja augusti
algusel on kõige parem neelu aeg. Tema liha pole
suurem asi, lahja ja kondipuru. Teda on unna otsas
hea söödakalaks pidada, seal mängib ta ilufaste ning
ta hõbefarwa teha särab kaugele ja meelitab rõõw-
falu eemalt ligi.

Tema poolwenda on roosärg (*Leuciscus erytha-
rophthalmus*), ta on nii särje moodi, et teda tihti
särjega ära wahetatakse. Wälimiste tundemärkide
järele läheb ta särjest sellega lahku, et ta teha särje

omast rohkem küürus on, filmad kollakarwa ning filmade ülemiste äärte sees punane täpp on. Elab sealsamas kus särski ja kasvab niisama suureks. Liha on pahem kui särjel.

Säinas.

Leuciscus idus. ЯЗЬ. Der Mland.

Säinas on särgede tõust. Keha on kõrgelt küürus, suu väike. Selg on kas mustjas-sinine või mustjas-roheline, küljed sinakas-walged, kõht hõbeda karwa, alumised oimud punakad. Elab jõgedes ja järvedes ning merelahedes. Armastab kärealt woolawat wett ja ujub alati weepinna ligi, kust ta weepinnale langewaid putukaid püüab. Rudeb aprilli- ja maikuul ning rändab siis parwedekaupa koos. Kaswab kuni 8 naela raskeks. Püütakse nootadega ja wõrkudega. Teda on ka kerge õngega püüda: kuni kessuweni armastab ta wihmusfi sööta, kessuwest sügiseni rohufirtsusid ja kirsimarju. Ta liha on raswane ja hea ning läheb keetes punaseks nagu lõhe oma.

Säga.

Silurus glanis. Комъ. Der Wels.

Säga elab meie maa suuremates jõgedes ja järvedes, nagu Emajões, Wirtsjärwes jne., sealgi leiduwat teda üsna vähe. Ta on meie magedawee kõige suurem kala. Oma keha laadi poolest on ta wäga lutsu moodi — nii wõiks teda määratu suureks lutsuks pidada, ta kasvab üle sülla pikkuseks ja kuni 100—400 naela raskeks. Ta on suur rööw kala, sööb aga ka raibet, uppunud loomi jne. Ta elab süga-

was wees mudase põhja peal, ujumise peale on ta väga laisk. Teda püüatakse pea-asjalikult ainult unna-dega, mille söödaks kalu, lutsu ja konna tarvitatakse. Noore säga liha olla üsna maitsev, wanal wintste ja traanine. Kuna säga väga harwa leidub ja tema kättesaamine enam juhtumise asi on, siis jätame pikema kirjelduse toomata.

Silmus. Sutt. Rõgenool.

Petromyzon. Минога. Die Neunauge.

Lähemalt neid kalu meie siin kohal ei kirjelda. Silmus, mida Narowast püüatakse, on mere kala ja tuleb jõgede suhu kudemis. Sutt on täitsa jõe kala ja leidub teda ainult Düüna jõest, seega juba eestlaste elamise piirkonnast väljaspool. Sutt on oma väljanägemise poolest täitsa ussisarnane, sutil ja silmusel ei ole pealiskaudsel waatamisel mingit wahet, ainult asjatundja tunneb nende wahet. Siha on neil magus, kaubale weetakse neid praetult ja äädikaga sisse tehtult ning meie kodumaal saab neid igast linnast ja suuremast keskkohast osta.

Turwas.

Leuciscus cephalus. Головлъ. Der Döbel.

Särje tõugu kala. Reha on seljast tume-roheline, küljed hõbe- ehk ka kollakarwa. Pea on paks ja suur, suured on ka silmad ja suu. Reha on suurte soomustega kaetud, millel mustad ääred ümber on. Turwas kasvab kuni 25 tolli pikaks ja 10 naela raskeks. Dimud on tulipunased, rinna-õimud punakas-kollased. Ta on wäle rõõwkala, kes teiste kalade mürdmisest oma pead toidab. Meil on teda igal-

pool järwe des ja jõgedes wähes el arwul leida. Püüta tse nootade, wõrkude, mõrdadega jne. Ka õnge ja unnaga wõib teda püüda. Unna söödaks on kõige paremad wäikesed hõbedakarwa kalad. Õnge söödaks wi hmusid, rohufirtsud ja kirsimarjad. Pigi meelituse rohi: anii si-õli. Sellega söödad üle määrida.

Täiwis.

Leuciscus vulgaris. Елецъ. Der Weißfisch.

Ka särje tõugu, kala aga keha on õhem kui turwastel, niisama ka pea pikem ja kitsam. Selg tumeroheline, küljed hõbekarwa, wahel ka pisut kulla läikega. Dimud kollakad. Elab jõgedes. Särje tõugu kalade seas on ta kõige enam noolja, s. o. sirge kehaga, keha on suurte soomustega kaetud. Ta kaswab 10—15 tolli pikaks. Püüda wõib teda wõrgu, nooda, mõrra, liwi jne. püügiriistadega. Ka õnge ot sa hakkab hästi. Söödaks seesama, mis särjelgi juhatatud. Liha on niisama wähese wäärtusega kui särje lihagi.

Walgewiidikas.

Cyprinus alburnus. Уклейка. Der Weißfisch.

Wäikene kalatene, kes waewalt 8 tolli pikkuseks kaswab. Selg on sinakas-roheline, küljed ilusad hõbedakarwa, oimud hallid, keha õhuke, kõhu serw teraw. Wäikene suu hoiab ülespidi wiltu, alumine lõug pealmisest pikem. Dimudest on iste-oim kõige laiem ja tagant üsna madal. Saba-oim sünnitab sügawa hargi. Elab parwedewiisi jõgedes, järwe des jne. Saaki ot siwad nad karjakaupa weepinnalt; kus mõni jääb wõi muu pisikene putukas weepinna ligi laseb,

seal hüppab wiidikas terwe tehaga weest wälja, et teda finni nälpata. Nad on wäga elawa loomuga kalad, kellede mängu, selge ilmaga, kõrge kalda pealt lõbus on pealt waadata. Liha on neil küll söödaw, aga ei ole õieti midagi wäärt. Kalapiiudjatele on ta aga wäga tarwilik kala; nimelt teistele kaladele söödaks. Teda peawad rööwkalad maiusroaks. Unnadega kalale mineja on tihtigi täbaras seisukorras, sest et unna otša sööta ei saa: wäikest särge ja ahwenast ei trehwa teinekord õngega terwel päewal saama; seal tuleb wiidikas appi; teda on igalpool laialt, muud kui tarwis sööt tibatilluse wiidika-õnge otša pista ja wiidikas ongi käes ning ühes sellega unna-sööt suurema kala püüdmiseks. Wiidika püüdmiseks on iseäralised, koguni wäiksed õnged, söödaks wihmusfid, leiwaraasufesed jne. Kui sipelga mune juhtub käepärast olewat, siis on see nendele kõige paremaks söödaks. Sipelga mune armastawad ka kõik särje tõugu kalad.

Wähk.

Cancer astacus. Ракъ рѣчной. Der Krebs.

Wähk elab küll jõgedes ja järwedes, ei kuulu aga enam kalade liiki, waid putukate liiki. Päewaajal wiibib ta kiwide all, wette ulatawate puujuurte wahel või oma koiwade abil kalda äärde uuristatud sügawates urgastes warjul. Alles pimeduse kättejõudmisega ronib ta peidust wälja toitu otsima. Igal kewadel, enamaste maitkuul, heidab wähk koort. Uus koor on hakatuses üsna pehme ja wähk tunneb ennast sel ajal päris abitu olewa, sellepärast poeb ta peitu ja tuleb alles siis julgemalt wälja, kui koor juba kõwemaks läheb. Mune ja nendest ilmuwaid tilluse poegi hoiab emane wähk loka all.

Behme, parajaste koort heitnud wähi peale on rööwkalad maiad; seesugust wähti on neile hea söödaks tarwitada.

Wähtide toiduks on raibe, wäiksed kalad, putukad, usfid, konnad ja taimed.

Suwel, kaera loomise ajast algades kuni Mikhli päewani, on nad iseäranis rammusad.

Wähtisid püüatakse peaasjalikult natta dega. Nata nime kannab kotikujuline, madal, ämbri witsa laadilise wõru külge kinnitatud wõrk. Wõru pealt käib põikpuu üle, põikpuu keskel on auk, august ja ka wõrgust pistetakse terawa otsaga teiwas läbi ja löödatakse naelaga põikpuu külge kinni. Konnal tõmmatakse nahk seljast maha, seotakse põikpuu külge ja see natt löödatakse siis wee põhja püsti, nii et teiwa ülemine ots weest wälja paistab, alumine, teraw ots aga põhja sees kinni on. Wähile mindakse harilikult natuke aega enne päikese loojaminekut ja seatakse natad wette. Umbes 10 minuti pärast tõstetakse nad jälle weest wälja, wõimalikult ühe ropsuga kaldale, et wähid, kes wahpeal sööda kallale on tulnud, uueste wette ei sulpsataksid, waid nata põhja langedaksid. Rauaks natta wette ei wõi jätta, siis sööwad wähid konna warstigi ära ja peab uue sööda panema. On aga wee põhi kiwine, nii et natta sinna püsti ei saa lüüa, siis pole ka teiwast tarwis, waid wõru külge kinnitatakse kolm nõõri nagu kaalu kausi külge, ja nõõri ülemised otsad seotakse kaunis tugewa lati külge, siis wõib selle nata kas paadi, kalda wõi silla pealt põhja lasta, kusjuures latt paadi, kalda wõi silla peale jääb ja nata oma raskeusega paigal hoiab.

Wäikseid konnasid pandakse nata peale kaks wõi kolm, suurematest aitab ühest, kuid nahk tuleb konnadel alati seljast maha tõmmata.

Ra liiwiga püüatakse wähtisid, niisama poewad nad ka mõrda. Öseti püüatakse neid ka tulega. Rõige sündsam on selleks küll hästi heleda walguisega jalg-

ratta-latern. Madalas wees wõi kalda all mõõda

HELSINGI EESTI
HARIDUSESELTS
RAAMATUKOGU

kõndides juhitaſſe walgus põhja ja ſiis wõib wähkſiſid peoga wälja wõtta, kui neid ülepea põhja peal roo-
mamas on. Peoga wõetake wähkſiſid ka kiwide alt ja urgasteſt wälja, teineford juhtub küll luts peosse ja ehmatab piſut.

Edaſi püütaſſe wähkſiſid weel ernewarte wõi hao kubahuga. Wõetake peenikeſte hagude kuhu wõi jälle ſeotake ernewarted kuhuse, pandaſſe ſööt keſkele ja laſtake kuhu nõõri otſas wette. Wähid roniwad ſiis ſinna ſiſſe ſööda kallale. Mõned ſoowitawad kuhu esmalt mõni päew loomawere, kuſe ja peenikeſeks raiutud mädanenud liha ſegu ſees leotada, ſee meeli-
tawat ſiis wähkſiſid kangeſte ligi.

Ra wõib paja ſees tangupudru keeta, ja kui ſiis piſut tangu keedes poti külge finni jääb, ſiis ſeeſu-
guſele potile tihe wõrk peale tõmmata, keſkele auk teha, kuſt vähid ſiſſe ſaakiſid pugeda, ja ſee pott wette laſta. Wähid poewad küll ſiſſe, kuid wälja nad enam ei pääſe.

Ra muu lihaga ja ka raipe lihaga püütaſſe wä-
hſiſid, kuid konnaliha peale on nad kõige maiamad.

Egimeelitamiſeks olewat hea ſööta juuda-ſitaga wõida, kuid arwatawaste annab ſee ka wähi lihale waſtiku haisu.

Kalapüüdjate kalender.

Januarikuu. On jõed ja järwed jaanuari-
ja weebruarikuul jääga kaetud, ſiis wõib jää ſiſſe augud raiuda; jää all wiibiwad kalad koguwad augu äärde ja ſeaſt wõib neid ahinguga raiuda; ka wõrgu ja noodaga wõib nendest aukudeſt püüda. On wäik-
ſeid kalu wõi mõnda muud ſööta käepärast, ſiis wõib ka õnnega õnne kaſtuda.

Reſſ-Wenemaal algab umbes kolmekuninga-päewal ſügawates (2—4 ſülda), liiwase wõi kiwiſe põhjaga jõgedes lutsude kudemine ja wältab 7—15 päewa.

Lutsud ujuvad siis just kest jõe wastuwett; siis seatakse walged puutiid õngedega põhja ja lutsud, kes põhja lähedal ujuvad, jääwad kõhtupidi õngede külge linni. Ka kiisk hakkab lõunapoolsel Benemaal kudema. Väikestes jõgedes koguvad kalad jõesuhu või allikate juurde. Ahwenas mängu-õnge ei võta. Wolga keskmisel jooksul püüatakse silmuseid.

Weebruarikuu. Põhjapoolsimates maakohdades kudeb luts. Poolamaal tulewad kiiskad hauakohtadest wälja ja hakkawad kudema, niisama ka aug. Lõuna-Benemaal tulewad peaaegu kõik kalad sügawatest hauakohtadest, kus nad talwe mööda saatfid, kalda äärde madalasse.

Märtssikuu. On ilusad kewadesed ilmad, siis wõtab latikas, kes kudema hakkab, sel kuul juba õnge, kui sellele wihmussi või jahu-tõugu söödaks paneme. Ka aug wõtab elawat sööta.

Sel kuul kudewad augid, ahwenad, ründid ja säinad.

Weed lähewad lahti ja kalad tulewad sügawusest wälja.

Aprillikuu. Aprillikuul wõtawad peaaegu kõik kalad õnge, ja kui lepp juba lehte lähed, siis algab päris õngitsemise lõbu. Kalad tulewad sügawusest wälja ja mängiwad päikesepaistel weepinna all. Augidele ja ahwenatele pandakse unnasid, püüatakse neid mängu-õngega ja elawa söödaga, angerjaid raiutakse päikesepaistelistel ilmal ahinguga. Lõhedele seatakse rüsad, niisama ka teistele kaladele. Karused ja linaskid tulewad muda seest wälja ja wõtawad wihmussi, ka säinas hakkab õnge wõtma. Lutsusid õngitsetakse öösel wihmussiga. Aprillikuu keskpäewadest kuni juulikuu keskpäewadeni kudewad peaaegu kõik kalad.

Maiakuu. Sellel kuul algab täielik õngitsemise aeg; kalad wõtawad kõige, paremine ja need, kes weel kudenud ei ole, on hästi rammusad ja maitswad.

Õngitsetakse põhja-õngedega (wihmus) kõiksugu kalu, rööwkalu wäiksete, elusate wähtide ja kaladega.

Kitsesäinas kudeb, niisama ka karbikala kalda ääres rohu sees, kudeb ka säga. Roha wõtab hästi elawat sööta ja säinas wihmusi.

Peaaegu kõik kalad wõtawad nüüd hästi õnge kuni oktoobrikuuni, wäikesed waheajad wälja arwatud.

Aprilli- ja maikuul on hea wihmussa suweks tagawaraks korjata, niisama põuapõrnikaid ja teisi tõukusi. Wihmussa korjatakse terve suwe läbi, peale wihma. Neid hoitakse jahedas kohas kompostimulla ja lihtsa mulla seguga täidetud puukastides. Soowitataw on neid vähemalt iga kahe nädala tagant kord läbi waadata ning kõik kärwanud ja tõbi-
sed wälja wifata.

Wähid ajawad koort, s. o. saawad uue, üsna pehme koore. Nata peale ei tule nad nüüd sugugi.

Juunikuu. Kalad otsiwad nüüd oma toidust enamaste kalda äärest, sellepärast on õngitsejal hea õnn. Söödaks pandakse eeerustele kärbsed, putukaid, rohufirtsusi, wäikseid kalu ja lihatõukusi; angerjatele, linaskitele ja ahwenatele wihmusi, augidele wäikseid kalakesi. Niiske ilmaga peale müristamist on õngitsemisel kõige parem tagajärg.

Lutsud on urgastes ja kiwide all, püüatakse peoga ja kahwliga, millega ta nagu ahinguga läbi pistetakse, kui kiwi serw üles on kangutatud ja luts nähtawale tuleb. Eerused wiibiwad allikate läheduses. Suured kalad waritsewad kuu algusel wähtide urgaste ääres; kui õnge otša nüüd pehme koorega wäht panna, wõtawad nad nobedaste. Säinast püüatakse rohufirtsudega; karbikala wõtab sügawates sawi-aufudes. Latikas enam hästi õnge ei wõta.

Augide ja ahwenate õngitsemiseks on nüüd sünnis wäikseid kalakesi tagawaraks korjata. Neid tuleb warjulises kohas ja puhta wee sees alal hoida.

Ruu lõpupoole algab päris wähipüügi aeg, nad on aga weel tühjad ja lahjad.

Juulikuu. Nüüd on peaaegu kõiki kalu kõige süüdsam weepinna lähedalt püüda. Kui feedetud odre põhja-söödaks wiskame, saame õngega hästi särge siid kätte. Ungerjatele seatakse öö-nöörid wihmusside ja wäikeste rüntidega.

Sel kuul tarwitatakse söödaks peaaesjalikult konnasid, rohufirtsusid, feedetud ja wana juustuga wõitud wähtsids, hapu kurtisid.

Lina ssk tudeb teist korda.

Karbikala hakkab sel kuul kõige paremine õnge otja, kuid sinna tuleb põhja-sööta panna, kus teda mängima nähtakse. Latikas otsib sügawad kohad üles.

Ruu lõpupoolel wõtawad kalad paremine õnge kui esimesel poolel.

Wähipüük läheb hästi.

Augustikuu. Nüüd otsiwad kõik kalad agaralt toitu ja tõusewad sellepärast sügawusest rohkem weepinna lähemale. Õngitseda tuleb weepinna lähedalt. Sööt seefama nagu juulikuul. Iseärans maiad on kalad sellel kuul rohufirtsude järele. Suuri ahwenaid püüatakse rüntidega. Ug wõtab niihästi öösel kui päewal elawat sööta. Hästi wõtawad säga ja karbikala. Wärsket kaera wõtawad latikas ja säinas. Ra särg wõtab mõnikord hästi wihmussi. Kõige parem aeg säga, tõugja ja koha püüdmiseks, niisama landi wedamiseks.

Wähipüük läheb weel hästi, nüüd on wähid rammusad.

Septembrikuu. Kalad wõtawad hästi.

Ugi püüatakse igal wiisil.

Selle kuu keskpäewadel hakkawad kalad jälle sügawamatesse kohtadesse koguma.

Säinas enam hästi õnge ei wõta. Turwas wõtab sügawuses, põhja peal, wähilakka. Särg ja täiwis wõtawad kuni külmade kätte jõudmiseni

kärbseid, putukaid. Dõugjas wõtab elawat sõõta ainult põhja pealt. Riisk on sügawates, tiima põhjaga haudades; wõtab wihmussi ja putukaid. Ahwenad wiibiwad suurtes parvedes liiwase põhjaga haudades; wõtawad wäikseid kalu, mängu-õnge, wihmussi. Halbade ilmadega hakkab luts wõtma. Eerusel kõige parem õnge wõtmise aeg.

Wähid on hästi lihawad, kuid hoiawad endid sügawas.

Oktoobrikuu. Kalad on nüüd enamaste sügawas, sellepärast peab õnge sügawasfe lastma. Wähkide püük on nüüd lõppenud. Öösel raiutakse tulewalgusel ahinguga.

Nowembri- ja detsembrikuu. Öngitsemisel on nüüd lõpp peal; kalad on enamaste kõik põhja peal sügawas; ahwenad wõtawad siiski weel wihmussi. Esimese jää puhul tulewad augid ja lutsud jää alla, siis põrutatakse wastu jääd, mis nad uimaseks teeb, nii et peoga kinni wõib wõtta. Talwekuudel püüatakse kalu ka jää sisse tehtud aukudest.



„Teaduse“ kirjastusel ilmunud spordi raamatud:

Jalapallimängu õpetus. Mängu äraõppimise abinõuks algajale ja edasiõppijale. Paljude piltidega. Jalapallimäng on üle ilma kuulsaks saanud ja tarwitusele wõetud, meie juures on ka selle spordi asjus algust tehtud, ja loetakse seda mõnusaaks ja terwilele wäga kasulikuks.

Raamatus on kõik mänguplaanid ja õpetused täieste üles pandud, nii et igale ühele arusaadaw on. Soowitame noortele inimestele seda kasulikku mängu, mis neid waimliselt kui ka kehaliselt kinnitab ja täiendab.

Sandowi wäikepomme-sistem. Jõud, kehailu, waimu-wärstus lühikese aja jooksul. Rawakindel jõukarastamine kuulsama harjutusewiisi järele. Piltidega. Hind 25 kop.

Prof. Attila New-Yorgist kirjutab Sandowi sistemist muu seas: Mõnesuguse tubase gümnaastika wiiside seas seisab jõustiklase Eugen Sandowi sistem tähtsamal paigal. Sandowi tubase turnimise ehk palju õigem muskliste wäljaharimise gümnaastika sistem käib kahes punktis teistest gümnaastika-sistemidest üle. Tema head omadused on: 1) Igapäew läbiwõetaw harjutustejärk, millega kindlaste terve muskliste kogu põhjalik harjutus kätte saadakse ja 2) kindel, aegapidine, aga põhjalik harjutusetegewuse suurendus, kuna päewast päewa ettewõetawaid liigutusi rohkendatakse ja sinna juurde käiwate kergeste pommeide raskust poolaastate kaupa tõstetakse. Sandowi sistem pikendab elu, Sandowi sistem karastab keha, Sandowi sistem kosutab närwisi.

Suur kehajõud ja kudas seda omandada. Kerge, testmise ja raske jõustiku käsiraamat. Piltidega. Hind 40 kop.

See raamat on ühest poolt neile jõustikufõpradele kirjutatud, kes jõu poolest nõrgad ei ole, wõi kes kehalise tegewusega enese lihakselawa küllalt edendada wõiwad, kuid korraliku keha-wäljaarendamise otstarbel senini veel ühegi kindla sistemi järele ei ole käinud; teiselt poolt on ta aga ka neile määratud, kes oma elukutse poolest iseäranis waimliselt tegewad on ja kellel looduslik kehajõud ei puudu, mida nad aga weel mitte niisama igakülgsest karastanud ei ole kui kõigiti wäljakujunenud waimu.

Kudas peab inimene hingama. Piltidega. Hind 30 kop. Kopsuharjutused kõigile, kes terwed tahawad olla. Paljudest haigustest wõib õieti hingamise abil pääseda.

Arstiteadus on juba wanal ajal õieti hingamise tähtsusest aru saanud, kuid rahwal ei ole selle üle weel kuigi suurt teadmist, sest Eesti keeles on see esimene selle jarnane raamat.

Loodame, et inimesed terwise ja lehatäienemise peale rohtem rõhku panewad ja selle läbi paljudest haigustest pääsewad.

Münn süstem. Kirjutanud J. P. Miller, insheener-leitnant Daanimaal. 41 pildiga, mitme tabeli ja kottuseadja näopildiga. Hind 50 kop. Ainult 15 minutit igapäewast tööd terwise heaks. Seda raamatut on enam kui 500.000 eksemplari kõigis haritud rahwaste keeltes ära müüinud.

Raamatu kottuseadjal J. P. Milleril on 123 esimese järgu auhinda. Maailma ajakirjandus on selle raamatu üle ainult kiitwaid otsusid andnud, ja asjatundjad peawad Milleri õpewiisi üheks kõige paremaks.

Prantsuse maadlemise ja uuema wabawõitluse õpetaja. 98 pildiga. Hind 50 kop. Täielik juhatus Prantsuse eht Greeka-Rooma maadlemise, uuema wabawõitluse ja jõustiku tundmisele. Sisju: Mõni sõna gümnaastikast. Prantsusekeelsed maadlusewõtete nimed. Maadlemise seadused. Võitlus jalgade peal. Võitlus maas.

Wabawõitlus. Wabawõitluse seadused. Hariline jala-wõte. Kaitse jala-wõtte wastu. Kallaletungimine. Jala hoop. Käest tõmbamine ja jalast kinni wõtmine. Puusa peale tõstmine ja kukla wõte jne. Waba wõitluse wõtteid on raamatus 34.

Reha karastusest ja eluwõidudest. Maailmatuulsate wabawõitlejate Georg Hakenshmidt ja Franc Hotschi pildid ja elulugu.

Raamatu algul on maailma esimaadleja Georg Durich'i pilt.

Jõumees. Harjutused kergete, keskiste ja suurte raskustega. 40 pildiga. Hind 40 kop. Eesti rahwa hulgast on mitu maailma jõumeest tõusnud.

Harjutused on neid selleks teinud, mis nad on, kuna nad enne niisama eht mõni koguni nõrgemgi oli, kui igapäewasid inimesed.

Mälestuse kaswatamine. Kirjutanud W. B. Atkinson. Hind 50 kop. Kunst tähelepanemise-, meelepidamise- ja meeldetuletamise-wõimet kõigekõrgema kraadini wälja harida. Igale inimesele on meelepidamine väga tähtis asi ja sajab meie raamatu lugejad on selle raamatu läbi edukalt oma meelepidamise-wõimu suurendanud. Soowitame seda raamatut igaihele, kellel meelepidamisewõim nõrk ja wälja harimata on, sest ainult selle raamatu läbi on kerge meelepidamise-wõimet kaswatada.

Tahtejõud ning waimuterawus äri- ja igapäewases elus. Uinuwaate waimujõudude äratamine, teritamine ja õigete tarwitamine. William Walker Atkinson, Pennsylvania ülemkohtu liige. Hind 60 kop.

Ilumisel on: **Tahimehe kirjaraamat**

Tellimise aadress: „Teaduse“ kirjastus, Tallinnas.

RAAMATUKOGU